

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Tolerance v multikulturní společnosti
Tolerance in a multicultural society training

Ivana Hájková

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kovaříková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro ZŠ a SŠ - pedagogika
a výchova ke zdraví

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Tolerance v multikulturní společnosti vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 30. listopadu 2017

Děkuji paní PhDr. Miroslavě Kovaříkové, Ph.D. za metodickou pomoc a podporu, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

ABSTRAKT

Práce má za cíl prozkoumat míru tolerance žáků vybraných středních škol v různých regionech k etnickým komunitám, se kterými se setkávají, vzhledem k faktorům, které ovlivňují a formují jejich postoje.

V teoretické části se práce věnuje rozboru a vysvětlení pojmů: multikulturní společnost, vývoj multikulturní společnosti, migrace, etnická komunita, charakteristické rysy etnických komunit a menšin v České republice, kultura a tradice, soužití s etnickými komunitami a integrace.

Ve výzkumné části práce představuje výsledky šetření postojů žáků středních škol k etnickým komunitám a k současné migrační krizi. V rámci šetření se zaměřuje na osobní postoje studentů a jejich informovanost, jak prostřednictvím multikulturní výchovy ve škole, tak prostřednictvím médií a sociálních sítí, které dnes hrají významnou roli ve formování postojů mladých lidí. Výzkum doplňují krátké případové studie zpracované z otevřené otázky dotazníku. Na závěr prezentuje ukázky projektů z výuky multikulturní výchovy na střední škole a jejich přínos pro formování hodnot a postojů žáků.

KLÍČOVÁ SLOVA: multikulturní společnost, migrace, etnická komunita, tolerance, rasismus, multikulturní výchova

ABSTRACT:

The aim of this thesis is to examine a degree of tolerance of students of selected secondary schools in the region to ethnic communities. It encounters and considers factors that affect and shape their attitudes.

The theoretical part of the thesis deals with analysing and explaining of these terms - multicultural society, development of multicultural society, migration, ethnic community, characteristics of ethnic communities in the Czech Republic, culture, and traditions, coexistence with ethnic communities and integration.

In the research part, it concerns with processing of survey attitudes of high school students from ethnic communities, with a focus on the Islamic community, and the current immigration crisis. The investigation focuses on the personal attitudes of students and their knowledge, both through multicultural education at school and through the media and social networks, which now play a major role in shaping the attitudes of young people. The research is completed with short case studies based on open-question questionnaire. Finally, it presents some examples from multicultural education at high school and its contribution to shaping values and attitudes of students.

KEYWORDS:

multicultural society, migration, ethnic community, tolerance, racism, multicultural education

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	MULTIKULTURA – VYMEZENÍ POJMŮ	10
2.1	Kultura	10
2.2	Multikulturalismus	12
2.3	Multikultura – základní terminologie	13
2.4	Národnostní a etnická menšina	15
2.5	Multikulturní společnost a tolerance	18
3	ČESKÁ MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST	22
3.1	Menšiny v České republice	24
3.2	Integrace menšin a cizinců v České republice	35
3.2.1	Státní integrační politika	36
3.2.2	Občanské a komerční integrační aktivity	37
4	MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	39
4.1	Cíle multikulturní výchovy	40
4.2	Obsah a etapy multikulturní výchovy	41
4.3	Faktory ovlivňující multikulturní výchovu	42
5	PRAKTICKÁ ČÁST	45
5.1	Výzkumný vzorek	45
5.2	Výzkumné oblasti a metody výzkumu	46
5.2.1	Vyhodnocení znalostní oblasti	47
5.2.2	Vyhodnocení postojoyé oblasti	54

6	<i>PROJEKTOVÁ VÝUKA MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY</i>	78
6.1	Projekt Lidice	79
6.2	Projekt Divadlo Terezín	81
6.3	Projekt Lety	83
6.4	Projekt Uprchlíci	84
7	<i>ZÁVĚR</i>	90
8	<i>SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ</i>	93
9	<i>SEZNAM PŘÍLOH</i>	99

1 Úvod

Česká společnost byla a je multikulturní společností. Obyvatelstvo na území současné České republiky bylo etnicky smíšené, od prvopočátečního germánského, keltského a slovanského osídlení až po vznik Československa, kde spolu žila, a v současnosti žije, pestrá směsice národnostních a etnických menšin.

V roce 1918 po založení Československu žilo přes tři miliony Němců, Židů, Poláků, Romů, Maďarů a Ukrajinců. Československo patřilo k mnohonárodnostním státům, kde menšiny zaujímaly významné postavení. V 30. letech se významnou a politicky problematickou stala německá menšina, která se stala „příčinou“ rozdělení Československa a ztráty pohraničí. Po obsazení Československa nacisté diskriminovali občany české národnosti, ostatní neárijské obyvatelstvo, především Židy a Cikány, perzekvovali, násilím deportovali a likvidovali.¹ Po osvobození a obnově Československa v roce 1945 se projevila restriktivní politika, zaměřená zejména proti neslovanským menšinám. Na občany s německou národností byl uplatněn „princip kolektivní viny“, který vedl k odsunu či emigraci tří miliónů Němců. Další vlny emigrace proběhly v roce 1948 a 1968, jako následky politických změn v Československé republice. Během těchto válečných a poválečných let se změnilo národnostní složení Československa, z mnohonárodnostního státu se stal národnostně homogenní stát, ve kterém 94 procent tvořili občané české a slovenské národnosti.²

Tato situace se však změnila v roce 1989, kdy se s pádem totalitního režimu otevřely hranice, a začali přicházet cizinci. Česká společnost byla postavena před novou skutečností, se kterou se musela nějakým způsobem vypořádat. Začleňování národnostních menšin a cizinců do společnosti bránily a brání především předsudky a nedorozumění pramenící z kulturní a jazykové bariéry. Češi mají pocit, že nás

---

¹ PETRÁŠ, R. Menšiny a právo v České republice. 1.vyd., Praha: Auditorium, 2009. s. 95. ISBN 978-80-87284-00-1.

² SMETANA, V. České země v evropských dějinách. 1.vyd. Praha a Litomyšl, 2006. s. 159-162. ISBN 80-7185-794-7.

cizinci a menšiny využívají, což je často podporováno zprávami z veřejných sdělovacích prostředků. Multikulturní přístup k menšinám a imigrantům se stává v České republice vážným společenským problémem.³

Na základě těchto faktů se chci zamyslet nad problematikou multikulturního soužití, zjistit zda a jak zkušenost a kontakt s národnostní nebo etnickou menšinou formuje postoje středoškolské mládeže k této menšině. Teoretická část mé diplomové práce se v první kapitole zaměří na multikulturní pojmy – kultura, multikultura, multikulturalismus, etnikum a etnicita, rasa a rasismus, národ a nacionalismus, menšina, migrace, tolerance a kritika multikulturalismu. Českou multikulturní společnost, národnostní menšiny a problematiku integrace bude řešit druhá kapitola. Ve třetí kapitole se budu věnovat multikulturní výchově, jako činiteli souvisejícímu s touto problematikou. V praktické části chci zmapovat postoje a míru tolerance středoškolské mládeže k národnostním a etnickým menšinám, se kterými se setkávají. Chtěla bych zjistit, jak vnímají středoškolští studenti pozitiva a negativa soužití s národnostní nebo etnickou menšinou, se kterou přichází do kontaktu. Použiji dotazníkové šetření na středních školách, které jsou ve městech s výraznou národnostní nebo etnickou menšinou. Zjištěné výsledky porovnam a vyhodnotím. Na závěr chci prezentovat projekty, které proběhly v rámci výuky multikulturní výchovy na Střední škole obchodu a služeb v Teplicích, a jejich hodnotový přínos pro žáky, učitele, školu a veřejnost.

---

³ KARRAMOVA, Z. Je česká společnost multikulturní? Dostupné z <http://www.e-polis.cz/clanek/je-ceska-spolecnost-multikulturni.html>

2 Multikultura – vymezení pojmů

2.1 Kultura

Pojem kultura se používá v různých a často odlišných významech. Kultura označuje v užším pojetí soubor vybraných a tvůrčích lidských činností, jako je literatura, umění, divadlo, náboženství, případně i vzdělávání. V širším pojetí, především ve společenských vědách, je to systém všech činností a vzorců chování, které si člověk osvojuje až jako člen společnosti, kde se tato kultura pěstuje a předává.⁴

Podle amerického antropologa Clifforda Geertze je kultura charakterizována jako síť významů, v nichž a s jejichž pomocí člověk žije, které přijímá od své společnosti a které naopak předává svým dětem.⁵ Síť významů jsou zde myšleny sociální zvyklosti dané společnosti, společný jazyk, společný hodnotový systém, zákony, zvyky, tradice a obyčeje, které si tato společnost vytváří, předává a modifikuje. Společné kulturní znaky jsou charakteristické pro etnikum, přičemž členové etnika mohou žít společně a sdílet území, nebo žít rozptýleně mezi jinými etniky. Každý jedinec je součástí etnika a je budován prostředím, ve kterém vyrůstá a ve kterém žije. Během života se stává členem různých kulturních podskupin, tzv. subkultur, které souvisí s jeho věkem, pohlavím, ekonomickým statusem, prací, zájmy a dalšími faktory.

Kulturní vzorce jsou způsoby chování, hodnot a norem, které jsou charakteristické pro určité etnikum nebo kulturu určité země. Jsou generačně předávány a trvale se udržují v historickém vývoji a vytváří národní charakter.⁶

Kulturní oblast (kulturní nebo civilizační okruh) je geografický prostor, ve kterém působením historických, sociologických a dalších podmínek došlo ke vzniku jedné oblasti kultury. V této oblasti jsou zastoupeny etnické skupiny, národnostní menšiny

---

⁴Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

⁵GEERTZ, C. Interpretace kultur: vybrané eseje. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-89-3.

⁶PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

a většiny, které se navzájem odlišují rasou, jazykem, ekonomickým statusem, náboženstvím a dalšími hodnotami. Tvoří celek, který vykazuje shodné kulturní charakteristiky, které jsou odlišné od kultur v jiných geografických oblastech.

V knize *Střet civilizací* Huntington uvádí osm kulturních oblastí: západní, slovansko-pravoslavnou, islámskou, hinduistickou, konfuciánskou, japonskou, latinskoamerickou a africkou. Tvrdí, že konflikty nebudou mezi jednotlivými státy, ale mezi kulturními oblastmi v místech kde se kultury střetnou. Ke kulturním konfliktům však dochází díky globalizaci i mimo tyto hranice, a to především migrací obyvatel z oblastí postižených chudobou nebo válkou. Jako největší problém dnes vnímáme konflikt mezi islámským a křesťanským světem. Řešením těchto konfliktů se zabývá především teorie multikulturalismu, která se zabývá problematikou kulturních rozdílů a principů soužití různých kultur.⁷

Kulturní pluralismus je teorie, která uznává, že jednotlivé národy, etnika, rasy mají své specifické kultury, které musíme považovat za zcela rovnocenné. Proto je nutné tolerovat a respektovat způsob života, postoje a hodnoty cizích společenství.⁸ Tolerance a požadovaný respekt však nemůže být pouze jednostrannou záležitostí. K bezkonfliktnímu soužití obyvatel různorodých národnostních a etnických menšin je zapotřebí vzájemný tolerantní vztah. Jestliže se jedna část společnosti snaží zastávat tolerantní postoje, tak právem očekává, že bude sama tolerována.⁹ Kulturní pluralismus je též označován jako kulturní relativismus.

Entocentrismus je opakem kulturního pluralismu. Etnocentrismus hodnotí národnostní a etnické menšiny pouze z pohledu většinové kultury, často jako méněcenné či barbarské. Platí zde, že kultura silnější společnosti je nadřazená všem ostatním a její kulturní vzorce chování jsou jediné správné. Určitá míra etnocentrismu je pozitivní a patří ke všem kulturám, buduje národní hrdost a soudržnost národa.

---

⁷ HUNTINGTON, S. P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.

⁸ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

⁹ SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011. PNK. ISBN 978-80-7363-380-6.

Ke změně nebo ztrátě kulturní identity dochází při potlačení nebo asimilování slabší kultury kulturou silnější, která následně přejímá některé hodnoty a tradice kultury asimilované.¹⁰

2.2 Multikulturalismus

Multikulturalismus je doktrína, která vznikla ze situace soužití více kultur v jednom místě, a která říká, že v tomto místě mohou žít tyto kultury pohromadě bez vzájemných střetů. Jedná se zde o rovné soužití mezi lidmi jiné rasy, jiného náboženství, jiného jazyka, jiných kulturních a společenských zvyků. Vzájemné odlišnosti multikulturalismus chápe jako pozitivní přínos pro společnost. Horváthová a Buryánek popisují multikulturalismus jako stav společnosti, ve které vedle sebe žijí různé sociokulturní skupiny se specifickými systémy institucí, tradic, postojů a hodnot, neznamená to však automaticky přítomnost tolerance a respektu ve vzájemném soužití. Dále multikulturalismus chápou jako proces vzájemné výměny kulturních statků a prolínání kulturních systémů, proces zkoumání a srovnávání odlišných pohledů na svět, různých pojetí skutečnosti a úsilí o vytvoření pluralitní společnosti, kde soužití kultur má být založeno na principech rovnost a tolerance.¹¹ V jiném přístupu Šišková definuje multikulturalismus takto: „Multikulturní společnost je tvořena přítomností různých etnických, sociálních a náboženských skupin. Menšiny v multikulturní společnosti jsou spíše pasivně tolerovány než ceněny a rovnoprávně akceptovány.“¹²

Multikulturalismus jako pojem se začíná používat v zemích západní Evropy v 60. letech minulého století. V této době do severozápadní Evropy začíná proudit silný proud imigrantů z neevropských zemí, většinou z bývalých kolonií po rozpadu koloniálních impérií. Evropa se ocitla nepřipravena na neevropské přistěhovalce

---

¹⁰ SARTORI, G. Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011. PNK. ISBN 978-80-7363-380-6.

¹¹ HORVÁTHOVÁ, J., BURYÁNEK, J. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-614-1.

¹² ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu, [multikulturní výchova v praxi]., Vyd. 2., aktualiz. Praha. Portál, 2008. s. 33. ISBN 978-80-7367-182-2.

a neochotná přijímat jiné vlivy, což vytvářelo problémy, které bylo nutné řešit.¹³ V klasických přistěhovaleckých zemích, v USA a Kanadě se tento pojem objevoval také v 60. letech 20. století, zde se však spojoval především s hnutím za občanská práva a týkal se mnoha subkultur a hnutí, která se považovala za diskriminovaná. Jedná se zde nejen o rovnost mezi jednotlivými rasami, především mezi bělošskou a černošskou populací, ale také o například o přijetí homosexuálů, feministek a dalších odlišných společenských skupin. V souvislosti s těmito problémy se objevovaly nápravné programy, které měly zlepšit vzájemné vztahy a to především na školách. Zároveň s praktickou částí se vytvářela i teoretická koncepce multikulturalismu, která se dále z těchto zemí rozšiřovala do všech demokratických zemí, včetně České republiky.¹⁴ Základem této koncepce je integrační model pluralismu, čili způsob soužití, kde si jednotlivá etnika zachovávají svoje kulturní zvláštnosti a jsou přijímána jako rovnoprávná součást společnosti. Pro multikulturalismus jsou nepřijatelné koncepce segregace, asimilace či genocidy. Segregace je izolování národnostních nebo etnických menšin od většinové společnosti, kdy jsou jim odírána některá práva. Asimilací rozumíme, že menšinová společnost plně přijme kulturní hodnoty většinové společnosti a své kultury se zcela vzdá. Extrémním případem je genocida, kdy většinová společnost upírá menšinové právo na život.

2.3 Multikultura – základní terminologie

Etnikum

Etnikum je souhrn jedinců sdílejících společnou etnicitu. Příslušníky etnika spojuje pocit sounáležitosti, víra ve společný původ a dějiny, společné označení sama sebe neboli endoetnonymum, a kulturní prvky odlišující je od jiných etnik.¹⁵ S pojmem etnikum je úzce spojen pojem etnicita, který je užíván zejména v sociologii. Jedná

---

¹³ BARŠA, P. Hodina impéria: zdroje současné zahraniční politiky USA. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3114-X.

¹⁴ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

¹⁵ JANČÁŘ, J. Malý etnologický slovník. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011. ISBN 978-80-87261-70-5.

se o naučené kulturní praktiky, kterými se skupiny definují a navzájem od sebe odlišují, a to především v oblasti jazyka, dějin, původu náboženství a tradic.¹⁶ V sociologii bývá tento pojem spojen s pojmem rasa, kde se uplatňuje kategorie biologických souvislostí.

Rasa a rasismus

Rasou je z antropologického hlediska skupina lidí, která vznikla v důsledku historicky stejných podmínek a má společné druhotné tělesné znaky, jako je barva pleti a tvar lebky.¹⁷ Pojem rasa se příliš ne užívá, protože byl často zneužíván v nacionalistických a rasistických teoriích, které přiřazovaly jednotlivým rasám nejen fyziologické vlastnosti, ale i vlastnosti psychické a morální. Z těchto teorií se vyvinul rasismus, který zastává názor nadřazenosti některých ras nad rasami druhými, a xenofobie, která je definována jako strach z cizího a neznámého, v tomto případě strach z cizí rasy nebo etnika.

Národ a nacionalismus

Národ je pojem odvozený od slova narozený (latinsky natio) a tvoří ho lidé narození v určitém geografickém prostoru, z hlediska etnického jsou to lidé mluvící stejným jazykem, sdílející stejnou historii a kulturu, z hlediska politického jsou to příslušníci státu. Národ a stát jsou odlišné pojmy, zatímco národ je subjektivní identitou a národnost si můžeme svobodně zvolit, tak stát a státní příslušnost je objektivní přiřazení identity: Na světě je nespočetné množství etnik, 2500 – 3000 národů¹⁸ a 193 států, které jsou členy Organizace spojených národů, dále Vatikán a Palestina, které členy Organizace spojených národů nejsou, ale jsou uznávány jako stát.¹⁹ Již z těchto čísel vyplývá, že dnes takřka neexistují národní státy, ale státy multinárodní. Většina národů tedy žije v minoritním postavení v jiném majoritním národě, což vede ke vzniku konfliktů a s tím souvisejícím nacionalismem.

---

¹⁶ ERIKSEN, T. H. Antropologie multikulturních společností, 1. vyd. Praha: Triton Praha, 2007, ISBN 978-80-7254-925-2.

¹⁷ REJMAN, L. Slovník cizích slov. 2., dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

¹⁸ HUBINGER, V., POLIŠENSKÝ J., HONZÁK F. Národy celého světa. Praha: Mladá fronta, 1985. Malé encyklopedie (Mladá fronta).

¹⁹ <http://www.zemepis.com/staty.php>

Nacionalismus je ideologie společenských skupin a národů, která rozlišuje rysy, charakter národa a odlišnost od jiných národů: Nacionalismus hrál důležitou roli v historii při vzniku států, ale také se stal nástrojem upřednostňujícím zájmy jednoho národa před druhým. Nejhorší podobu měl německý nacismus, který rozpoutal v Evropě druhou světovou válku.²⁰

2.4 Národnostní a etnická menšina

Národnostní menšina je pojem, který označuje vymezenou skupinu osob, která se odlišuje od většinové společnosti a sama se jako menšina chápe.²¹ Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi. Tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.²² Podle Průchy termín etnická menšina pokrývá každou skupinu obyvatel určité země, která v ní nepatří k většinové populaci. Takže v ČR jsou etnickou menšinou například Čiňané, ačkoliv nejsou z hlediska legislativy národnostní menšinou ve zmíněném autochtonním smyslu.²³ Z hlediska početnosti se vymezují tři skupiny národnostních menšin. První skupinu tvoří společenství, které překračuje počtem 10 % z celkového počtu obyvatel ve státě, druhou skupinu společenství, jehož počet se pohybuje mezi 3 až 10 % a třetí skupinou je společenství s počtem méně než 3 % z celkového počtu obyvatel. Národnostní menšiny v České republice se většinou řadí do třetí skupiny a oficiálně je uznáno dvanáct národnostních menšin, které mají zastoupení v Radě pro národnostní menšiny.

---

²⁰ HEYWOOD, A. Politické ideologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Alex Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-137-3.

²¹ GABAL, I. Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

²² Zákon č. 273/2001 Sb. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. §2. odst.1. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

²³ PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s.24. ISBN 80-7178-772-8.

Migrace

Migrace je proces, který vytváří multikulturní společnost. Migrace je pohyb jedinců, nebo skupin osob, z jednoho místa na druhé, který probíhá celou historií lidstva až dodnes. Problém současné migrace z hlediska evropských zemí je její směr. Do poloviny minulého století se migrovalo směrem z Evropy ven a kolonizovala se nová území, tzv. území Nového světa. Ve druhé polovině 20. století se směr otočil a migrovalo se do Evropy. Tento pohyb se výrazně zrychlil pomocí poměrně snadného a levného cestování. Jedná se především o pohyb ze zemí přelidněných, kde jsou důvodem migrace ekonomické a existenční důvody, jedná se o zvýšení životní úrovně migrantů. Dalším důvodem je útěk z nesnesitelného sociálního, třídního nebo náboženského prostředí, 30 procent migrantů utíká z politických nebo náboženských důvodů. Nejméně obyvatel opouští svou zem z důvodů katastrof nebo přírodních změn.²⁴

V současnosti rozlišujeme vnitřní migraci v rámci hranic jednoho státu a mezinárodní migraci mezi hranicemi státu. Odchod z vlastní země je emigrace, která je může být dobrovolná nebo může být způsobena vnějším tlakem na migranta. Vnějšími tlaky jsou ekonomické, politické nebo náboženské důvody, většinou tedy chudoba, pronásledování nebo válečný konflikt. Imigrace je opakem emigrace, jedná se o příchod do nové země.

Pohyb obyvatel po světě je naprosto přirozený, pokud je dobrovolný. Nepřirozeným procesem migrace je nedobrovolné opuštění domova. Při nedobrovolném opuštění domova mluvíme o uprchlictví, které ve 20. století začalo prudce vzrůstat. V roce 1951 byla v rámci Všeobecné deklarace lidských práv vytvořena Úmluva o právním postavení uprchlíků a založen Úřad Vysokého komisaře OSN, který se zabývá problematikou uprchlíků v mezinárodním rozsahu. Uprchlík je osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněn obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým

---

²⁴ BARŠOVÁ, A., BARŠA P. Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.

společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem k uvedeným obavám odmítá ochranu své vlasti.²⁵ Každý uprchlík by měl mít v hostitelské zemi stejná práva jako každý legálně žijící občan, především práva volného pohybu, ekonomická, sociální a zdravotní práva. Naopak by měli respektovat práva hostitelské země.

Podle Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR žije v České republice celkem 465 tisíc cizincům s trvalým nebo s dlouhodobým pobytem, což je od roku 1993 šestinásobný nárůst. Česká veřejnost rozlišuje tři skupiny cizinců:²⁶

- přínosná skupina cizinců, která přináší kulturní nebo ekonomický kapitál, snadno se asimiluje, nepřináší problémy a je českou veřejností přijímána pozitivně,
- příbuzná skupina cizinců, která nepřináší kapitál, je nám blízká svým původem a kulturou a je vnímána smíšeně,
- nepřínosná skupina, která nepřináší kapitál, je problematická, má odlišnou kulturu a je veřejností vnímána spíše negativně.

V následující tabulce je uveden počet cizinců žijících trvale nebo dlouhodobě na území České republiky od roku 1993 do roku 2015, tak jak uvádí Český statistický úřad.

Pobyt	Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu (v tisících)							
	1993	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Trvalý	31	57	67	81	139	180	212	260
Dlouhodobý	46	154	134	160	182	252	223	205
Celkem	77	211	201	241	321	433	435	465

Tabulka 1 – Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu v tisících²⁷

²⁵ <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

²⁶ <http://www.statistikaamy.cz/2016/02/vyvoj-poctu-cizincu-v-cr>

²⁷ <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

2.5 Multikulturní společnost a tolerance

Multikulturní společnost můžeme definovat jako společnost, ve které se žijí různé skupiny obyvatel, pro něž jsou charakteristické odlišné kulturní hodnoty. Gutmannová a Taylor popisují multikulturní společnost jako společenství, které usiluje o rovnost všech lidí, které je založeno na respektu k rozumným intelektuálním, politickým a kulturním rozdílům. Nemají zde na mysli rovnost ekonomickou, ale rovnost rasovou, náboženskou, politickou a rovnost před zákonem.²⁸

Charakteristické znaky multikulturní společnosti jsou:

- existence dvou nebo více rasově, etnicky nebo kulturně odlišných skupin, které žijí ve společném geografickém prostoru,
- politická, společenská a kulturní participace těchto skupin v rámci života společnosti,
- tolerance a respekt ke všem odlišnostem v projevech života rasově, etnicky nebo kulturně odlišných skupin,
- dodržování zákonů země, ve které tyto rasově, etnicky nebo kulturně odlišné skupiny žijí,
- odmítání a odsuzování všech projevů netolerance, xenofobie a rasismus,
- nekonfliktní a tolerantní komunikace mezi členy rasově, etnicky nebo kulturně odlišných skupin.

Rozdělení soudobých společností na základě jejich etnického složení, kterou navrhl Standley Tambiah:²⁹

- etnicky homogenní společnosti, ve kterých tvoří většinová skupina více než 90 % celkového počtu obyvatel, například Island,

---

²⁸ TAYLOR, Ch., GUTMANN, A. Multikulturalismus: zkoumání politiky uznání. Praha: Filosofia, 2001. Filosofie a sociální vědy. ISBN 80-7007-161-3.

²⁹ TAMBIAH, S. Culture, thought, and social action: an anthropological perspective. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1985. ISBN 0674179692.

- společnosti s početnou etnickou většinou, která tvoří 75-89% z celkového počtu obyvatel, například Francie,
- společnosti s početnou většinou, která tvoří 50-75% z celkového počtu obyvatel a kde žije několik menšin, například Pákistán,
- společnosti s vyváženou majoritní a etnickou skupinou, například Trinidad,
- pluralitní společnosti s mnoha etnickými skupinami, kde nepřevládá žádná z nich, například Indie.

V současné době můžeme chápat multikulturní společnost ve dvou úrovních. V první úrovni se jedná o setkávání podobných kultur. Na této úrovni v historii vznikly kultury střední Evropy, kdy se zde setkaly kultury západní a východní Evropy. Ve druhé úrovni jde o střet velmi odlišných kultur, ke kterému dochází při současné imigrační krizi, kdy se střetává evropská a muslimská kultura.

Multikulturalismus uvnitř podobných kultur probíhá, více či méně, po celou dobu vývoje naší civilizace. Naše kultura, která vznikla ve středu Evropy, je přímým důsledkem střetu podobných kultur západní a východní Evropy. Toto spojení dalo vzniknout naší svébytné kultuře, kterou musíme chránit a dále kultivovat.

Multikulturalismus uvnitř odlišných kultur se v současných západních multikulturních společnostech projevuje různými postoji k toleranci odlišností menšin. Tolerovat znamená ochotu přijímat nebo uznávat i to, co je člověku nepříjemné nebo s čím nesouhlasí, dát lidem vyznávajícím protichůdný postoj naprostou svobodu zastávat svůj postoj.³⁰

Multikulturalismus toleruje odlišnosti někdy i za cenu porušení základních lidských práv, což se ve fungování společnosti jeví jako nereálné. Pokud se idea multikulturalismu potká s menšinovou realitou, jako je například sňatek dětí v muslimské kultuře, tak úplně selhává. Míra tolerance je úměrná k respektování základních pravidel a hodnot většinové společnosti. Jestliže tato pravidla a hodnoty nejsou menšinami přijaty a respektovány, tak mohou vznikat nebezpečné xenofobní

---

³⁰ WILLIAMS, B., HAWTHORN, G. Na počátku byl čin: realismus a moralismus v politické diskusi. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-80-87378-85-4.

nebo rasistické reakce. Tyto projevy, které se projevují stále častěji, vedou ke zpochybnění nebo odmítnutí idejí multikulturalismu.

V souvislosti se současnou migrační krizí se objevují názory zpochybňující multikulturalismus, mluví se o jeho selhání. Významní evropští státní i církevní představitelé (Merkelová, Sarkozy, Cameron, Vlk) se shodují na tom, že multikulturní přístup selhal především u velkých skupin islámských přistěhovalců.

„Příliš jsme se zabývali identitou jedince, který přicházel, a ne dost identitou země, která ho vítala,“ prohlásil Sarkozy s tím, že takový koncept „selhal“. „Doktrína státního multikulturalismu“ podle něj vyzývala různé kultury, aby si žily svými oddělenými životy.³¹

Podle Camerona se Evropa příliš zabývá ochranou odlišných kulturních identit a vlastní kulturní identitu zanedbává, v evropské společnosti zůstávají jednotlivé kultury oddělené od ostatních a žijí si vlastním životem. "Je na čase otočit list a opustit dosavadní nefungující politiku. Místo předstírání, že extremismus neexistuje, bychom mu měli čelit," vyzval Cameron.³²

Mnozí kritici multikulturalismu poukazují na výsledky multikulturní politiky, která je v Evropě uplatňována v západních zemích od 70. let. Výsledky multikulturního přístupu k soužití nejsou jednoznačně pozitivní. Menšiny vytržené ze své kultury nejsou začleněné do nového kulturních prostředí a jsou nestabilní. Na jedné straně jsou chráněny oficiální státní multikulturní politikou a na druhé straně se v občanské společnosti setkávají s rasistickým a xenofobním přístupem.

Multikulturalismus je také obviňován z nadřazenosti jednotlivým kulturám, ze snahy zapracovat jednotlivé kultury do vlastních multikulturních norem. Předem určené vzorce multikulturního chování znemožňují rozpoznání a pochopení jiných kultur, formální pravidla jsou zde překážkou vzájemného soužití. „Multikulturalisté“ se často snaží argumenty přesvědčit jiné kultury o svých „pravdách“, ale mnohem spíše než formální pravdy působí to, co si člověk opravdu

---

³¹ <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/224963-multikulturalismus-pohrbil-uz-i-sarkozy>

³² <https://www.lidovky.cz/cameron-se-pridal-k-merkelove-multikulturalismus-podle-nej-selhal>

myslí. Projevy netolerance a rasismu se objevují stále, navzdory multikulturnímu působení a multikulturní výchově, vedou ke zpochybňování nosných myšlenek multikulturalismu.³³

---

³³ BARŠA, P. Krize v multikulturalismu: multikulturalismus v krizi: kolektivní monografie. Ústí nad Orlicí: Ořtis ve spolupráci s katedrou kulturních a náboženských studií Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2012. ISBN 978-80-7405-188-3.

3 Česká multikulturní společnost

Česká multikulturní společnost prošla v historii několika historickými a demografickými změnami, které ji výrazně ovlivnily. Na území České republiky se národnostní většina a národnostní menšiny utvářely a měnily především v důsledku těchto politických událostí:

- 1918 - rozpad Rakouska-Uherska a vyhlášení nezávislého Československa, ve kterém Češi a Slováci tvoří majoritu,
- 1938 - zabránění sudetských oblastí, obsazení území Čech a Moravy nacistickým Německem, vyhlášení protektorátu,
- 1945 - ukončení druhé světové války, obnovení Československa a poválečný odsun německého a kolaborujícího obyvatelstva, repatriace Čechů z Ukrajiny a Rumunska, ztráta Zakarpatské Rusy,
- 1968 - hromadná emigrace Čechů a Slováků po invazi vojsk Varšavské smlouvy,
- 1989 - sametová revoluce znamená otevření hranic, návrat českých a slovenských emigrantů,
- 1993 - zaniká federace a vznikají suverénní nástupnické státy Česká republika a Slovenská republika.

Všechny tyto události se promítají do retrospekce sčítání lidu v českých zemích. Při prvním sčítání lidu v době vzniku samostatného Československa byly ve společnosti dominantní dvě národnosti – česká a německá. Výrazně se snížil podíl německé národnosti po 2. světové válce a početně nejvýznamnější národnostní menšinou se stali Slováci. K další výrazné změně došlo až po roce 1993 po rozpadu federativního státu. Při sčítání v roce 1991 bylo poprvé možné zapsat národnost moravskou a slezskou. Při sčítání v letech 2001 a 2011 bylo uvedení národnosti dobrovolné a bylo možné uvést i více národností. Národnostní strukturu obyvatel České republiky ovlivňují i cizinci, kteří byli zahrnuti do celkového počtu obyvatel. Oproti předchozím sčítáním byli do cenzu 2011 zahrnuti všichni, kdo měli na území České republiky obvyklý pobyt minimálně pod dobu jednoho roku.

Ze zdroje Českého statistického úřadu je v následující tabulce uveden vývoj počtu obyvatel podle národností v procentech, získaný z výsledků sčítání lidu v letech 1921–2011³⁴

Národnost	Sčítání lidu								
	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
celkem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
česká	67,5	68,4	93,8	94,3	94,5	94,6	81,2	90,4	64,3
moravská							13,2	3,7	5
slezská							0,4	0,1	0,1
slovenská	0,2	0,4	2,9	2,9	3,3	3,5	3,1	1,9	1,4
polská	1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4
německá	30,6	29,5	1,8	1,4	0,8	0,6	0,5	0,4	0,2
maďarská	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

Tabulka 2 – Vývoj národnostního složení obyvatel České republiky v letech 1921 – 2011 (v %) ze zdroje Českého statistického úřadu

Češi jsou západoslovanský národ, obývající převážně území České republiky. Češi jsou potomky původních a slovanských kmenů, které v 6. století osídlily území Čech, Moravy a Slezska, mezi předky patří také keltské a germánské národy. Mluví češtinou, která je úzce příbuzná se slovenštinou a lužickou srbštinou. K Čechům se hlásí mnoho příslušníků etnografických skupin v Čechách (Chodové, Plzeňáci, Blatňáci, Doudlebové) na Moravě (Horáci, Hanáci, Moravští Slováci, Podlužáci, Valaši, Laši a další) i Slezsku (Goralé).³⁵ Od roku 1991 se dříve jednotná česká národnost rozložila na českou, moravskou a slezskou. Při sčítání lidu v roce 1991 se přihlásilo k moravské národnosti 1 362 313 občanů České republiky, tj. 13,2 % obyvatelstva, ve sčítání lidu v roce 2001 došlo výraznému poklesu a k moravské národnosti se hlásilo 380 474 občanů ČR tj. 3,7 % obyvatelstva, s rokem 1991 se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo téměř milion osob opět k národnosti české.³⁶

³⁴ https://www.czso.cz/csu/czso/souhrnna_data_o_ceske_republice

³⁵ HUBINGER, V., POLIŠENSKÝ, J., HONZÁK, F. *Národy celého světa*. Praha: Mladá fronta, 1985. *Malé encyklopedie* (Mladá fronta).

³⁶ https://www.czso.cz/csu/czso/souhrnna_data_o_ceske_republice

3.1 Menšiny v České republice

Pojem národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny vymezuje zákon 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.³⁷

V České republice je statut národnostní menšiny přiznán dvanácti menšinám, které mají své zastoupení Radě vlády pro národnostní menšiny, která je poradním a iniciativním orgánem vlády pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků.

Ukrajinská národnostní menšina

Nejpočetnější a nejrychleji rostoucí národnostní menšina v České republice čítá podle Českého statistického úřadu k 31. prosinci 2016 celkem 107 418 Ukrajinců.³⁸ První ukrajinští imigranti přicházeli do Čech v 19. století z důvodu politických, ekonomických nebo studijních. Jednalo se především o haličské Ukrajince, kteří migrovali v rámci Rakouska-Uherska a usazovali se ve velkých městech. Po druhé světové válce utíkali z Čech do Německa v obavě před pronásledováním a odvečením do SSSR. Po otevření hranic v roce 1989 se do Čech vydává nová vlna ukrajinských migrantů, kteří přijíždějí především za prací a nemají zájem

³⁷ <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny>

³⁸ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

o trvalé usídlení, ale o dlouhodobý pobyt. Ukrajínští migranti jsou většinou muži, kteří jsou najímáni na těžké a nekvalifikované práce, výdělkem podporují své příbuzné a rodiny na Ukrajině.³⁹ Nejvýznamnější aktivitou ukrajinské menšiny je Ukrajinská iniciativa v ČR, která má 900 členů. Iniciativa je zdrojem informací o ukrajinské menšině a jejích aktivitách, vydává časopis Poroxy a provozuje ukrajinský klub a knihovnu.⁴⁰

Slovenská národnostní menšina

Druhá nejpočetnější národnostní menšina v České republice, k 31. prosinci 2016 čítající 107 251 občanů slovenské národnosti,⁴¹ má v Čechách hluboké historické kořeny. Již ve středověku přicházeli Slováci do českých zemí především za prací a za vzděláním. V roce 1918 se etnicky podobné národy spojily a vznikl společný stát, kde v rámci tohoto státu přicházeli Slováci do Čech a naopak. V březnu roku 1939, kdy zaniklo Československo a vznikl Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát, se museli Češi i Slováci žijící na opačných stranách vrátit domů. Po skončení druhé světové války přicházeli slovenští reemigranti z Rumunska, Maďarska a Zakarpatské Ukrajiny do Čech osídlit pohraničí po odsunu německých obyvatel. Další mladí Slováci chodili do Čech studovat nebo plnit povinnou vojenskou službu, často zde zůstávali a zakládali rodiny s českými státními občany. Po rozpadu Československé federativní republiky roku 1993 si Slováci žijící v České republice mohli zvolit českou státní příslušnost. Osídlení České republiky slovenskou menšinou je rovnoměrné a celoplošné, nejpočetnější je v Moravskoslezském kraji (podle sčítání 26 068 obyvatel). Slovenské děti chodí do českých škol a učí se český jazyk, v České republice není v žádné základní nebo střední škole vyučován slovenský jazyk. Aktivně v České republice funguje 11 občanských sdružení slovenské menšiny. Největším sdružením je Klub slovenskej kultúry, který má 2600 členů a vydává měsíčník Listy.⁴²

---

³⁹ <https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci-v-cr-2009>

⁴⁰ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/ukrajinska-narodnostni-mensina>

⁴¹ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

⁴² <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina>

Polská národnostní menšina

Polská národnostní menšina má podle posledního sčítání lidu k 31. prosinci 2016 celkem 20 305 osob, čím se stává třetí největší menšinou v České republice. Většina Poláků žije na severu Moravy a v Praze. Silná polská národnostní menšina na severu Moravy vznikla rozpadem rakouskouherské monarchie, kdy se Těšínské Slezsko rozdělilo mezi Polskou republiku a Československou republiku. Součástí českého státního školství jsou základní a střední školy s polským vyučovacím jazykem, které působí na území okresů Frýdek-Místek a Karviná. Polská národnostní menšina provozuje 30 občanských sdružení, největší jsou Kongres Poláků v České republice a Polský kulturně osvětový svaz v České republice. Vydávají obdeník Głos ludu a čtrnáctideník pro děti a mládež Nasza Gazetka.⁴³

Bulharská národnostní menšina

K bulharské národnosti se k 31. prosinci 2016 přihlásilo 12 250 obyvatel.⁴⁴ Bulharští emigranti se na území českých zemí dostávali v několika etapách. První vlna emigrantů se objevila v roce 1923, kdy bylo v Bulharsku potlačeno protifašistické povstání a znemožněn pokus o státní převrat. Do Čech prchali v minulosti před politickým terorem a později za prací. Usazovali se ve velkých městech a podle historických pramenů pracovali především jako zahradníci a zelináři.⁴⁵ Po druhé světové válce přichází druhá silná vlna bulharských emigrantů, která osidluje vysídlené pohraniční oblasti po odsunu Němců. Jednalo se o především o zemědělské dělníky a později i o stavební dělníky, kteří se podíleli na stavebních pracích v Mostě a Chomutově. V období totality zde také studovalo velké množství bulharských studentů. Poslední vlna imigrantů přichází po roce 1989, kdy především bulharští muži využívají možnosti lépe placené práce. Ze všech uvedených imigračních vln zde zůstala trvale žít pouze část Bulharů, která se asimilovala do české společnosti. V Praze působí Bulharský kulturně osvětový klub

---

⁴³ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/polska-narodnostni-mensina>

⁴⁴ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

⁴⁵ AMORT, Č., Dějiny československo-bulharských vztahů. Praha: Academia, 1980.

v Praze, který zajišťuje aktivity bulharské menšiny, spolupracuje s Bulharskou školou v Praze a vydává časopis Inform.⁴⁶

Chorvatská národnostní menšina

K chorvatské národnosti se v ČR k 31. prosinci 2016 přihlásilo 2 710 osob.⁴⁷ Historie usídlení Chorvatů v českých zemích se odvíjí již od konce 16. století, kdy do českých zemí přišli Chorvaté procházející z Balkánu před expanzí Osmanské říše.⁴⁸ Usadili se na Moravě, kde vzniklo několik chorvatských vesnic. Některé se postupně se asimilovaly s českým nebo německým obyvatelstvem, ale některé si zachovaly jazyk a vlastní kulturní tradice.⁴⁹ Po válce a po roce 1948 byla většina Chorvatů nařčena z kolaborace, následně odsunuta nebo rozptýlena po celé Moravě. Po roce 1989 se Chorvati zařazují do národnostních menšin České republiky. Většina z nich je členy Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR, které každoročně pořádá Chorvatský kulturní den. V původně chorvatské obci Jevišovka zřídili v bývalé škole stálou muzejní expozici o historii Chorvatů v České republice.⁵⁰

Maďarská národnostní menšina

K maďarské národnosti v ČR se k 31. prosinci 2016 přihlásilo 4 102 osob.⁵¹ Maďaři patří k novějším alochtonním menšinám, první vlny maďarských imigrantů začaly přicházet do Prahy a velkých měst po roce 1918, Jednalo se především o Maďary ze Slovenska a Podkarpatské Rusi, převážně inteligenci a studenty. Další příliv Maďarů se uskutečnil po druhé světové válce násilným vysídlením 45 000 Maďarů do českých pohraničních oblastí, kdy se zde někteří usídlili natrvalo. Od této doby žijí rozptýleně na celém území České republiky s největším zastoupením ve velkých městech, nejvíce v Severomoravském a Ústeckém kraji. Příslušníci jsou

---

⁴⁶ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/bulharska-narodnostni-mensina>

⁴⁷ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

⁴⁸ JEŘÁBEK, R. Moravští Charváti: dějiny a lidová kultura : (antologie). Brno: Ústav evropské etnologie Masarykovy univerzity, 1991.

⁴⁹ ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu, [multikulturní výchova v praxi], Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008, 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2.

⁵⁰ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/chorvatska-narodnostni-mensina>

⁵¹ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

organizování v občanském sdružení Svaz Maďarů žijících v českých zemích a každoročně pořádají Dny maďarské kultury, které probíhají po celé republice. Svaz také vydává časopis Prágai Tükör.⁵²

Německá národnostní menšina

K německé menšině se k 31. prosinci 2016 přihlásilo 21 216 osob.⁵³ Německá národnostní menšina patří k nejstarším menšinám v České republice. Po rozpadu rakouské monarchie se velká část obyvatel hlásila k německé národnosti a tvořila podle prvního sčítání lidu v roce 1921 až 40 % obyvatel. Postavení německé menšiny bylo od konce první světové války problematické a ve 30. letech minulého století působilo značné společenské a politické napětí, které vyvrcholilo v roce 1938 udělením autonomie německé národnostní menšině. Situace postupně vyvrcholila rozbitím československého státu a druhou světovou válkou. Po roce 1945 v souladu s Postupimskou dohodou byla většina Němců vysídlena, z 3,5 miliónu zůstalo v Čechách pouze 250 000 Němců, kterým nebyl až do roku 1969 přiznán status menšiny. V roce 1969 vzniká kulturní organizace Kulturverband, která je kulturním sdružením občanů s německou národností, ale je plně pod kontrolou komunistického systému. Postupně dochází k úbytku Němců emigrací a asimilací až do roku 1989, kdy se mění politická situace.⁵⁴ Počet německého obyvatelstva nestoupá, ale vznikají nové organizace, jejichž aktivita se týká především otázek českoněmeckého porozumění. Organizace Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku má v současnosti 22 registrovaných svazů, 30 regionálních organizací a vydává časopis Landes-Zeitung.⁵⁵

---

⁵² <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/madarska-narodnostni-mensina>

⁵³ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

⁵⁴ ŠIŠKOVÁ, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu, [multikulturní výchova v praxi].*, Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008, 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2.

⁵⁵ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/nemecka-narodnostni-mensina>

Ruská národnostní menšina

K ruské menšině se k 31. prosinci 2016 přihlásilo 33 970 osob ruské národnosti,⁵⁶ které jsou rovnoměrně rozptýleni po celé České republice se zvýšenou koncentrací ve velkých městech, především v Praze a v Karlových Varech. Občané ruské národnosti přicházeli do Čech podobně jako Ukrajinci ve dvou vlnách. První vlna po roce 1918 souvisí s nástupem komunismu v Rusku a emigrací ruské šlechty a inteligence do Evropy přes Československo. Druhá vlna přišla s rozpadem východního komunistického bloku a do České republiky přicházeli ruští imigranti za prací a podnikáním. Sdružují se do jednotlivých skupin, které se odlišují svými postoji a politickou orientací. Jedná se především o občanská sdružení Ruský institut, Ruská občina, Očag a Ruská tradice, která se zabývá vydáváním časopisu Ruské slovo a pořádáním společenských večerů s prezentací ruské kultury.⁵⁷

Řecká národnostní menšina

K řecké menšině se k 31. prosinci 2016 přihlásilo 1 350 osob řecké národnosti.⁵⁸ Nejvíce řeckých imigrantů přicházelo do České republiky v letech 1946 až 1949 jako váleční uprchlíci, kteří utíkali před řeckou občanskou válkou nebo byli po válce násilně vyhoštěni pro své politické názory. První byly z oblastí postižených válkou přivázeny děti, za kterými postupně přijížděli jejich dospělí příbuzní. Většina z nich brala pobyt v českých zemích za dočasný, ale domů se vraceli až ke konci 70. let, kdy Řecko povolilo návrat etnickým Řekům. Došlo k hromadné reemigraci, ale mnoho z vracejících se Řeků nenašlo ve své vlasti uplatnění a někteří z nich zvolili trvalý návrat do Československa. V současnosti jsou řeckí občané žijící v České republice sdružení ve 12 řeckých obcích, které zaštiťuje Asociace řeckých obcí v ČR. Obce podporují tradiční řecké hodnoty a kulturu, připravují společenské a kulturní akce ke státním svátkům Řecka. Podporují Řecké kulturní, vzdělávací a společenské centrum v Brně a zabývají se vydavatelskou a publikační činností. Další řeckou organizací, která se zabývá

---

⁵⁶ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

⁵⁷ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/ruska-narodnostni-mensina>

⁵⁸ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

uchováváním řeckých zvyků a tradic, souvisejících s rolí ženy a matky, je Lyceum Řekyň. Prohlubování přátelských vztahů mezi Českou republikou a Řeckem se zabývá Klub přátel Řecka, který pořádá společné kulturní akce.⁵⁹

Vietnamská národnostní menšina

K vietnamské národnosti se k 31. prosinci 2016 přihlásilo 57 650 osob, které mají na území České republiky povolený dlouhodobý nebo trvalý pobyt. Pouze 824 občanů s vietnamskou národností má státní občanství ČR.⁶⁰ Vietnamská národnostní menšina se začala formovat v 60. a 70. letech minulého století, kdy na základě politických dohod o internacionální komunistické pomoci a hospodářské pomoci Vietnamu. Do Čech přicházeli studenti, dělníci a stážisti, kteří zde absolvovali studium nebo dlouhodobě pracovali. V roce 1989 se po listopadové revoluci mnoho Vietnamců rozhodlo zůstat v České republice především z ekonomických důvodů. Další se do Československé republiky dostávali nelegálně ze zemí bývalého východního bloku. Zabývají se podnikáním, nejčastěji prodejem zboží dováženého z Asie na stáncích v tržnicích a v poslední době i v kamenných obchodech. V současnosti se Vietnamci sdružují v zájmových profesních organizacích, které podporují jejich podnikatelské aktivity. Čeští a vietnamští studenti se sdružují v Klubu Hanoi. Největší vietnamskou organizací je Asociace českých občanů vietnamského původu.⁶¹

V roce 2013 se vláda usnesla na změně Statutu Rady vlády pro národnostní menšiny a rozšířila ji o zástupce vietnamské menšiny. Z právního hlediska však vietnamská menšina není národnostní menšinou ČR.

---

⁵⁹ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/recka-narodnostni-mensina>

⁶⁰ https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

⁶¹ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/vietnamska-mensina>

Běloruská národnostní menšina

K běloruské národnosti se k 31. prosinci 2016 přihlásilo 4 560 osob.⁶² Bělorusové přicházeli do Československa po roce 1918 z několika důvodů. Část imigrantů z Východního Běloruska utíkala ze své vlasti z obavy před bolševiky a sovětskou okupací, část imigrantů byla po okupaci v roce 1922 vyhoštěna. Další část tvořili Bělorusové ze Západního Běloruska, kteří byli vyhnáni z území meziválečného Polska a Lotyšska. Česká vláda v době první republiky vycházela běloruským imigrantům vstříc, od roku 1923 až do roku 1943 v Praze sídlila Běloruská exilová vláda a běloruským studentům byla poskytována vysokoškolská stipendia. Po konci II. světové války byli Bělorusové násilně deportováni do Sovětského svazu a po pádu demokratického režimu v roce 1948 byl zbytek běloruská komunity v Československu téměř zničen sovětskými vojenskými a bezpečnostními orgány. Běloruská menšina se sdružuje v několika organizacích, nejvýznamnější je sdružení českých a běloruských studentů Svobodné Bělorusku a spolek Pahonia, který sdružuje občany ČR běloruské národnosti. Spolek Pahoina v roce 2010 požádal o přijetí běloruské menšiny do Rady vlády pro národnostní menšiny a v roce 2013 byla běloruská menšina přijata a má zde svého zástupce.⁶³

Rusínská národnostní menšina

V České republice se podle sčítání obyvatelstva z roku 2011 hlásí 739 osob k rusínské národnosti. Historicky se Rusíni objevují v České republice až po roce 1968 a jsou spojováni s Ukrajinci. K Rusínům se v současnosti hlásí imigranti z východního Slovenska a z Podkarpatské Rusi.⁶⁴ V současnosti jsou rovnoměrně rozprostřeni po celém území České republiky, hustěji v Praze, na severu Čech a Moravy. Na rozdíl o ukrajinské menšiny více dbají na uchování svých lidových tradic, obnovu a rozvoj rusínské identity a uchování jazyka. Nejaktivnější rusínskou organizací je Společnost přátel Podkarpatské Rusi, která vyvíjí kulturní a vzdělávací

---

⁶²

⁶³ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/beloruska-mensina>

⁶⁴ ŠÍŠKOVÁ, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu, [multikulturní výchova v praxi].*, Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008, 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2

aktivity. Nejméně početná Rusínská národnostní menšina má od roku 2001 v Radě jednoho zástupce.⁶⁵

Romská národnostní menšina

K romské národnosti se při sčítání lidu v roce 2011 přihlásilo 5 135 osob. Další Romové se hlásí k české nebo moravské národnosti a podle odhadů Evropského centra pro práva Romů je v Česku mezi 250 000 a 300 000 občanů romského původu.⁶⁶ Historicky patří k nejstarším národnostním menšinám žijícím na území Čech, první zmínky o Cikánech jsou již v Dalimilově kronice a k jejich největšímu rozšíření po Čechách došlo v období husitského povstání. V pozdním středověku a v raném novověku byli Cikáni pronásledováni, vražděni nebo násilně asimilováni.⁶⁷ Po vzniku Československa se jejich život řídil zákonem z roku 1927, který upravoval způsob tuláckého a kočovného života.⁶⁸ Do druhé světové války se po Čechách pohybovalo mnoho skupin Romů, které byly později nacistickým režimem systematicky vyvražďovány. Po válce zůstalo v Čechách pouze 100 rodin českých a moravských usedlých Romů. Jejich počet znovu vzrostl v poválečném období při osídlování pohraničních oblastí a později při dalších migračních vlnách ze Slovenska. V roce 1965 začala být uplatňována násilná politika odsunu a rozptýlení romského obyvatelstva tak, aby nikde nedošlo k větší koncentraci než pět procent. Později dochází k jejich segregaci a vzniku romských ghett. Po roce 1989 se prohlubuje rozdíl mezi českým a romským obyvatelstvem především v ekonomické a sociální oblasti. Řešením může být, mimo asimilaci, dorovnání šancí a kompenzace sociálního znevýhodnění. V České republice je 470 registrovaných romských občanských sdružení a romských komunit, které vydávají

---

⁶⁵ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/rusinska-narodnostni-mensina>

⁶⁶ <http://romove.radio.cz/cz/clanek>

⁶⁷ HORVÁTHOVÁ, J., BURYÁNEK, J. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-614-1.

⁶⁸ FRASER, M. Cikáni. Praha: Lidové noviny, 1998. Dějiny národů. ISBN 80-7106-212-X.

periodika a provozují elektronická média Romano hangos, Romano vodi, Radio Rota, Kereka a Muzeum romské kultury v Brně.⁶⁹

Muslimská národnostní menšina

K muslimskému vyznání se dobrovolně přihlásilo při sčítání lidu v roce 2011 celkem 3 385 obyvatel⁷⁰. Ze zprávy Evropské sítě proti rasismu se podílí na aktivním způsobu islámského života 2000 obyvatel ČR, z toho 200 – 300 jsou konvertovaní Češi⁷¹. V této oblasti se objevují rozdílné údaje, vzhledem k tomu, že uvádění náboženství není při sčítání lidu povinným údajem. Odborníci odhadují, že v České republice žije přibližně 10 000 osob, které se hlásí k islámu⁷².

První zmínky o islámu v českých zemích se týkají období středověkých křížových výprav, v dobových literárních dílech se muslimové objevují jako největší nepřátelé křesťanů. Další zmínky o islámu v souvislosti s válkou s Osmanskou říší se objevují v období po 16. století. V 19. a 20. století s rozvojem ekonomiky a cestování roste zájem Čechů o islámský svět. Do českých zemí přicházejí studenti islámského vyznání a žije zde také početná skupina diplomatů a emigrantů. V roce 1934 je založena Muslimská náboženská obec pro Československo s počtem 700 osob. Další muslimské komunity jsou v této době zakládány v Brně a ve Zlíně. Tyto aktivity byly utlumeny po druhé světové válce Benešovými dekrety, členové muslimských obcí v období vlády komunistického režimu emigrovali nebo se jako muslimové vůbec neprojevovali. V 70. letech minulého století začali znovu do Československa přicházet muslimští studenti z přátelských arabských zemí. Tito studenti, kteří zůstali v České republice, a jejich potomci tvoří základ současné muslimské menšiny. Dále jsou to muslimští podnikatelé, kteří do České republiky přišli po roce 1989. Obě tyto skupiny jsou většinou plně integrované a jejich náboženské projevy na veřejnosti jsou minimální. Tito muslimové jsou především

---

⁶⁹ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/romska-narodnostni-menšina>

⁷⁰ <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61>.

⁷¹ VALEŠ, F., DIZDAREVIČ, S. Rasismus a diskriminace v České republice. 2010-2011, ENAR Stínová zpráva. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/cesky-helsinsky-vybor-rasismus-a-diskriminace-v-ceske-republice>

⁷² Český rozhlas. 2013. Dostupné z http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/945207

vzdělaní lidé, bez sociálních problémů a mají plnou svobodu náboženského vyznání. Jediným velkým problémem, který se projevil na konci minulého století, byla stavba mešit. První mešita byla postavena v Brně a druhá v Praze v 90. letech minulého století, což se nesetkalo v majoritní společnosti s pozitivním ohlasem. V posledních letech se do Evropy valí vlny arabských uprchlíků, kteří hledají v evropských zemích bezpečí a ekonomické jistoty. Česká republika je pro ně pouze tranzitní zemí, míří především do bohatších zemí západní Evropy.

Další výraznou muslimskou menšinou jsou arabští turisté navštěvující lázeňské město Teplice. Lázně během letní sezóny hostí klienty z arabských zemí, Kuvajtu, Saudské Arábie, Bahrajnu, Lybie a dalších arabských zemí, kteří zde pravidelně pobývají od jara do podzimu. Klienti a rodinní příslušníci v počtu 5 000 až 10 000 osob výrazně ovlivňují prostředí lázeňského města, které má zhruba 50 000 obyvatel. V běžném životě zde dochází ke každodennímu kontaktu obyvatel města a arabských hostů. Největším problémem se zde jeví, mimo odlišnou kulturu, především jazyková bariéra a v současné době také negativní mediální obraz muslimů, který souvisí s problémy extrémního islámu ve světě.⁷³

---

⁷³KANTOROVÁ, K. Arabové v Teplicích. Česko-arabské interakce z perspektivy českých mluvčích. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/101956>

3.2 Integrace menšin a cizinců v České republice

Podle slovníku cizích slov znamená pojem integrace sjednocení, ucelení, splynutí, proces spojování ve vyšší celek. V souvislosti s menšinami znamená spojení s většinovou společností a jeho nejvyšší formou je multikulturalismus, což je podle začlenění jednotlivce nebo skupiny do nového prostředí nebo nových poměrů, a to bez proměny nebo ztráty vlastní specifčnosti. Tento proces vyžaduje oboustranně pozitivní a připravený přístup. Ze strany hostitele akceptování menšin a uprchlíků, vytváření vhodného legislativního, ekonomického a společenského prostředí. Ze strany migranta jeho schopnost přijmout změny, související s jeho začleněním do hostitelského prostředí, bez ztráty jeho kulturní identity. Jedná se o dlouhodobý proces, ve kterém se na jedné straně jedná o zájem společnosti a na druhé straně o uchování vlastních tradic, jehož cílem je bezproblémové soužití. Integrace odmítá segregaci a vyloučení, všem občanům by měla být zajištěna rovná příležitost, základem je ideál svobody, rovnosti a solidarity. Tento ideál integrace naráží na problém při začleňování do společnosti, kdy je na jedné straně tolerována kulturní identita cizince, ale na druhé straně jsou společností kladeny požadavky tuto identitu oslabující.⁷⁴ Přijetí a začlenění závisí na cizinci a na přijímající společnosti. V tomto procesu hraje důležitou roli mnoho faktorů, z nichž jako nejdůležitější se jeví znalost či neznalost jazyka, vzdělanost, předpoklady ke vzdělání a pracovní morálka, které umožňují či komplikují získání pracovního místa a následně začlenění do společnosti.

Na integraci se podílí tři základní složky společnosti:

- státní – vláda, regiony a obce,
- občanská – nevládní a neziskové organizace,
- komerční – zaměstnavatelé a zaměstnanci.

---

⁷⁴ BARŠOVÁ, A., BARŠA P. Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.

3.2.1 Státní integrační politika

Po roce 1989 se cizinecká a integrační politika státu rozvíjela velmi pomalu a v podstatě kopírovala evropské standarty. První strategický dokument Zásady integrace cizinců z roku 1999 přijímal multikulturní přístup podle vzorů západní Evropy, vytvářel prostor pro multikulturní společnost, která nepotlačuje kulturu menšin nebo cizinců. V roce 2001 se situace v integrační politice mění v důsledku teroristických útoků spáchaných 11. září v USA. Prioritou se stává bezpečnost a přijetí politické kultury hostitelské země. Politika integrace cizinců byla několikrát aktualizována, naposledy v roce 2011, kdy vznikla koncepce integrace cizinců, založené na individuální odpovědnosti. Tato odpovědnost závisí na společensko-ekonomických faktorech, především povolení k pobytu, zaměstnání, bydlení, ekonomické soběstačnosti. Integrovaní cizinci jsou v pozici hostů plnících podmínky legálního pobytu a akceptujících kulturně integrační politiku státu. S integrací cizincům pomáhají regionální instituce, centra pro integraci cizinců a poradny pro integraci, které zajišťují kurzy, poradenskou činnost a preventivní činnost. Každý region má krajského koordinátora integrace cizinců. Integraci azylantů řeší zákon o azylu z roku 1999, který stanovuje právo na bydlení, kurz českého jazyka v rozsahu 400 hodin zdarma, poradenskou činnost, pomoc s hledáním zaměstnání a rekvalifikační kurzy.

Integraci menšin a rovné zacházení řeší antidiskriminační zákon a směrnice Rady 2000/43/ES. Skupinová práva národnostních menšin, stanovuje zákon č. 273/2001 Sb., Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, který poskytuje právo na vzdělávání, rozšiřování a přijímání informací a také úřední styk, volební informace a jednání se soudy v mateřském jazyce.⁷⁵ Skupinová práva závisí na procentuálním zastoupení menšiny v dané obci nebo

---

⁷⁵ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

regionu. Neproblematičtější menšinou z hlediska integrace a přijetí většinovou společností je romská menšina.⁷⁶

3.2.2 Občanské a komerční integrační aktivity

Většina nevládních a neziskových organizací se zaměřuje na obhajobu základních lidských práv a svobod u menšin, cizinců a azylantů a neřeší otázky kulturní nebo jiné integrace cizinců.⁷⁷ Vznik a činnost těchto organizací podporuje stát společně s Evropskými fondy. Integrací cizinců a azylantů se zabývá Centrum pro integraci cizinců, které poskytuje sociální poradenství, výuku českého jazyka, pomáhá řešit problémy s bydlením, vzděláváním, zdravotní péčí a prací. Další nezisková Organizace pro pomoc uprchlíkům, poskytuje bezplatnou právní, sociální a psychologická pomoc všem cizincům na území ČR, také pořádá kurzy českého jazyka pro cizince, pobočka má v Praze, Brně, Plzni a v Českých Budějovicích. Po celé České republice působí Poradny pro integraci poskytující sociální, právní poradenství a vzdělávací aktivity. Ochranou lidských práv se zabývají organizace Amnesty International ČR a Český helsinský výbor, jejichž hlavním zaměřením je monitoring o situaci dodržování lidských práv a poradenství při porušování lidských práv.⁷⁸ V případě integrace menšin a cizinců hraje komerční sektor významnou roli především v ekonomické oblasti. Většině cizinců se povolení k pobytu váže na zaměstnanecký poměr, což znamená, že při ukončení tohoto poměru končí cizinci po 60 dnech povolení k pobytu. Tyto podmínky jsou pro zaměstnavatele výhodné, protože cizinci se stávají ochotnými zaměstnanci, kteří pracují více za méně peněz. Většina cizinců bez legálního zaměstnaneckého poměru se přesune na černý pracovní trh a pracuje nelegálně za ještě horších podmínek. V oblasti zaměstnávání menšin má komerční sféra největší problém se zaměstnáváním Romů. Přestože Česká republika přijde ročně až o 9 miliard Kč v důsledku vysoké nezaměstnanosti

---

⁷⁶BLAŽEJOVSKÁ, M. Praktické problémy s integrací v České republice. Brno, 2012. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/275574998_Prakticke_problemy_s_integraci_v_Ceske_republice

⁷⁷BARŠOVÁ, A., BARŠA P. Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6

⁷⁸<http://migration4media.net/odkazy/neziskove-organizace-cr/>

Romů, tak stále přetrvává nezáměr zaměstnavatelů o romské zaměstnance.⁷⁹ Hlavním důvodem je nedostatečná kvalifikace Romů, minimální mzdy za nekvalifikovanou práci a diskriminace Romů ze strany zaměstnavatelů.

---

⁷⁹ <http://www.romea.cz/cz/zpravy/svetova-banka-integrace-romu-je-ekonomicky-vyhodna>

4 Multikulturní výchova

Multikulturní výchova je přípravou na politickou, sociální a ekonomickou realitu, kterou žáci prožívají v kulturně odlišných stycích s lidmi.⁸⁰ V České republice první definoval multikulturní výchovu Průcha jako snahu vytvářet pomocí vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat jiné kultury.⁸¹ V publikaci Úvod do multikulturní výchovy Švingalová vymezuje multikulturní výchovu v širším rozsahu jako výchovu k pochopení a respektování každého člověka v jeho podstatě a teprve poté v jeho odlišnosti od druhých. V užším pojetí formuluje multikulturní výchovu jako činnost připravující žáky na život v multikulturní společnosti, která je směřována na příslušníky majority i minorit a má učit vzájemnému porozumění, respektu, toleranci a bezkonfliktnímu soužití.⁸²

Pojem multikulturní výchova se mimo Českou republiku také používá ve Spojených státech amerických, Kanadě, Austrálii. Jinde uplatňují pojmy interkulturní vzdělávání, multietnická nebo interetnická výchova, které jsou podle Průchy v podstatě synonymem multikulturní výchovy.⁸³ Odlišný názor na užívání těchto pojmů má Buryánek, který v publikaci Interkulturní vzdělávání nadsazuje pojem interkulturní. Podle něj je multikulturní pouze pojem pro soužití různých kultur bez budování vztahů, ale interkulturní vyjadřuje vzájemný respekt, dialog, spolupráci a kulturní výměnu.⁸⁴

Multikulturní výchova je multidisciplinární disciplínou, což znamená, že má vazby na další vědní obory. Jsou po především pedagogické obory, sociologie, kulturní antropologie, etnologie, historie a psychologie. Z pedagogiky přejímá odbornou terminologii, metodologii, didaktiku, výzkumné metody a naopak pedagogiku

---

⁸⁰ HORVÁTHOVÁ, J., BURYÁNEK, J., ed. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Praha: Lidové noviny, c2002. ISBN 80-7106-614-1.

⁸¹ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

⁸² ŠVINGALOVÁ, D. Úvod do multikulturní výchovy. Liberec: Liberecké romské sdružení, 2007. ISBN 978-80-903953-0-5.

⁸³ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

⁸⁴ HORVÁTHOVÁ, J., BURYÁNEK, J., ed. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Praha: Lidové noviny, c 2002. ISBN 80-7106-614-1.

zpětně ovlivňuje svými specifickými poznatky. Ve spolupráci se sociologií pracuje s procesy a vztahy ve společnosti, s pochopením společenských zákonitostí, socializací jedince, vazbami ve skupině, skupinovou hierarchií a utvářením sociálních rolí. Spolu s kulturní antropologií se zabývá teorií a zkoumáním kultur jiných etnických skupin, získané poznatky o jejich kulturních normách a hodnotách využívá pro vysvětlení procesů vznikajících při soužití různých kultur.⁸⁵

Od 1. září 2007 je multikulturní výchova povinnou součástí vzdělávacích programů základních škol a od 1. září 2009 je začleněna do vzdělávacích programů gymnázií a středních škol. Multikulturní výchova je průřezové téma, není samostatným vyučovacím předmětem.

4.1 Cíle multikulturní výchovy

Podle Buriánka je cílem multikulturní výchovy upevnění a podpora vzájemných vztahů mezi sociokulturními skupinami, prostřednictvím vytváření naprosté rovnosti mezi sociokulturními skupinami před zákonem, v oblasti ekonomické, materiální a sociální.⁸⁶ Obecně je cílem multikulturní výchovy změnit osobnost, postoje a hodnotovou orientaci vychovávaného tak, aby v budoucnosti jeho jednání odpovídalo požadavkům pozitivního soužití v multikulturní společnosti.

Multikulturní výchova podle Němečkové má za cíl připravit žáky na sociální, politickou a ekonomickou realitu, kterou prožívají v multikulturním prostředí a ovlivňovat jejich postoje tak, aby respektovali a chápali jiné kultury. Cílem výchovy je regulace chování žáků k příslušníkům jiných etnik, především prostřednictvím poznání a pochopení vlastního i cizího kulturního systému a zabezpečení multikulturního vzdělání příslušníkům jiných kultur za splnění

---

⁸⁵ PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: teorie, praxe, výzkum. 1. vyd. Praha : ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.

⁸⁶ HORVÁTHOVÁ, J., BURYÁNEK, J., ed. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Praha: Lidové noviny, c 2002. ISBN 80-7106-614-1.

podmínek, které jsou uzpůsobeny jejich kulturním, sociálním a jazykovým potřebám.⁸⁷

K dosažení tohoto cíle je potřeba u žáků podporovat vytváření pozitivního sebevědomí a sebepojetí, které dává dětem vnitřní sebejistotu a umožňuje jejich bezproblémové zařazení do skupiny nebo kolektivu.

Důležité je také budovat vztahy mezi školou a prostředím, ve kterém děti vyrůstají. Pozitivní vztahy vytváří zdravé prostředí pro konstruktivní řešení problémů mezi žáky z odlišných kulturních prostředí a podporují sociální spravedlnost, čili takové jednání, které vede k toleranci a odmítání předsudků, rasismu a xenofobie

4.2 Obsah a etapy multikulturní výchovy

Obsah multikulturní výchovy je zakotven v multikulturním kurikulu, které je součástí kurikula školy. Jeho součástí jsou multikulturní kompetence, jejichž prostřednictvím jsou žáci připravováni multikulturní soužití. Je to souhrn znalostí, vědomostí, dovedností a postojů, které nabývají v procesu multikulturní výchovy a následně uplatňují při kontaktu a komunikaci s menšinami. Zkušenosti žáci získávají přímo ve školním prostředí nebo při mimoškolních činnostech, kdy stále dochází k záměrnému působení na osobnost jedince. Jedná se o dlouhodobý proces, ve kterém se postupně mění postoje žáků k menšinám. Buryánek rozděluje tento proces na jednotlivé etapy. V první etapě žáci poznávají samy sebe a své okolí, popisují klady a zápory ve vnímané realitě a směřují k jejich pochopení, poznávají jiné způsoby vnímání světa a vysvětlují je. Ve druhé etapě se žáci učí porozumět kulturnímu prostředí, ve kterém žijí, jsou vedeni k uznání jiných kultur a pochopení jejich potřeby k dalšímu rozvoji společnosti. Ve třetí etapě se seznamují s odlišnými pohledy na svět, jinými způsoby myšlení a jednání, získávají a analyzují informace o jiných kulturách, mají pochopit, že neexistují nadřazené a podřazené kultury, učí se pracovat s informacemi z médií. V poslední etapě se

---

⁸⁷ NĚMEČKOVÁ I. *My a ti druzí*. [CDROM]. Praha, Multikulturní centrum Praha, 2003. Dostupné z <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:c987c270-4155-11e3-ad8c-005056827e52?page=uuid:1baedb00-4eb8-11e3-98d6-001018b5eb5c>

žáci naučí chápat kulturní odlišnosti jako pozitivní a obohacující nejen pro jednotlivce, ale především pro celou společnost.⁸⁸

Multikulturní výchova není samostatným předmětem a je zařazena mezi průřezová témata. Tato témata jsou povinnou součástí Rámcových vzdělávacích programů pro všechny stupně vzdělávání a jejich obsah a časová dotace je specifikován dále ve Školních vzdělávacích programech. Průřezové téma Multikulturní výchova je propojeno především se vzdělávacími oblastmi Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda. Konkrétně nejčastěji prolínají do předmětů Český jazyk a literatura, Občanská výchova, Zeměpis.

4.3 Faktory ovlivňující multikulturní výchovu

Mezi nejvýznamnější faktory ovlivňující multikulturní výchovu patří žák, učitel a společnost. Na jedné straně stojí snaha společnosti, školy, učitele výchovně působit a dosahovat určitých žádoucích postojů a přesvědčení u žáků. Na druhé straně realita, která na žáky působí.

Objektem i subjektem, na který se snažíme výchovně působit a dosáhnout vytyčeného cíle, je **žák**. Žák jako objekt má dosáhnout procesem výchovy určitého poznání a následně společensky žádoucího postoje. Žák jako subjekt si své postoje a hodnoty vytváří sám, nejen na základě výchovy, ale i na základě osobních zkušeností, přejatých názorů a přesvědčení. V procesu multikulturní výchovy, tak dochází ke konfrontacím reálných postojů žáka s vytyčenými cíly multikulturní výchovy, potažmo s potřebami společnosti.

Učitel jako objekt je přenašeč poznatků za účelem splnění určeného společensky žádoucího cíle. V rámci výchovy působí na žáka, přenáší multikulturní teorie do praktické oblasti vztahů k menšinám, formuje tak postoje žáků. Důležitý je pozitivní vztah mezi učitelem a žáky, kteří se nesmí bát vyjádřit své názory a postoje k dané tématice. Učitel je garantem, koordinátorem a rádcem, usměrňuje a koriguje vzdělávání, výchovu a postoje žáků. Vnitřní přesvědčení učitele je

---

⁸⁸ HORVÁTHOVÁ, J., BURYÁNEK, J., ed. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Praha: Lidové noviny, c 2002. ISBN 80-7106-614-1.

propojeno s jeho city a emocemi, měl by jednat v souladu s poznáním, které považuje za správné, a které je ve společnosti považováno za přijatelné a žádané. Prostřednictvím svého přesvědčení, které učitel vyjadřuje v životních postojích, působí na žáky jako vzor. Největším problémem se zde jeví nedostatečná připravenost učitelů. Podle Mikové v českém školství chybí soustavná příprava učitelů, která je řešena pouze formou několika přednášek v rámci výuky pedagogiky.⁸⁹

V nejširším pojetí je **společnost** velká skupina jednotlivců, která je propojena společnými sociálními, ekonomickými a kulturními vazbami. Její členové jsou různého věku, pohlaví, státní příslušnosti, náboženského vyznání a rasy. Fungování společnosti zajišťují organizace a instituce, státního a nestátního charakteru. Ze státních institucí má na výuku multikulturní výchovy největší vliv Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které ukotvilo multikulturní výchovu v Rámcových vzdělávacích programech pro jednotlivé stupně škol. Tím se multikulturní přístup stal povinnou součástí výchovy žáků a učitelé jsou povinni ho prezentovat jako pozitivní životní hodnotu. Školský zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání zajišťuje vzdělávání pro všechny žáky bez jakékoliv diskriminace z jakéhokoliv rasového, národnostního nebo etnického důvodu.⁹⁰

Na multikulturní výchovu působí i nestátní organizace, firmy, společnosti, uskupení a komunity, které k této problematice mohou přistupovat pozitivně i negativně. Nestátní organizace podporující multikulturní postoje jsou především organizace Člověk v tísni a Multikulturní centrum Praha, jejichž cílem je zlepšování vzájemných vztahů mezi většinovou společností a menšinami. Nabízejí pomoc školám, poskytují informace o multikulturní tematice, pořádají zážitkové a výukové programy a projekty pro školy i pro veřejnost. Negativní multikulturní postoje jsou

---

⁸⁹ MIKOVÁ, M. Příprava budoucího učitele pro práci s dětmi z národnostních menšin. Gulová, L., Štěpařová, E., (ed.), In d.c.

⁹⁰ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

pak prezentovány především prostřednictvím internetové sítě (například internetové stránky www.stop-multikulti.cz, platforma-parlament.cz a [parlamentní listy.cz](http://parlamentni.listy.cz)).

V užším pojetí je společnost, která nejvíce ovlivňuje proces multikulturní výchovy ve škole, uskupení obyvatel města, rodičů a dalších osob, které mají na klima školy a výchovu vliv. Jde se o komunitu lidí, která tvoří společenskou realitu kolem školy, která nemůže zůstat od této reality odtržená. Multikulturní výchova by měla sloužit jako prostředek k budování vztahů mezi školou a komunitou, kdy probíraná témata mají s každodenní realitou úzce souviset a řešit situace, se kterými se žáci či studenti setkávají. Znamená to, že pokud se škola nachází v místě se silně zastoupenou menšinou nebo etnikem, tak by se měl obsah multikulturní výchovy týkat především této lokální problematiky.

5 Praktická část

Praktickou část diplomové práce jsem zaměřila především na postoj středoškolské mládeže k národnostním a etnickým menšinám, se kterými se setkávají. Hlavním cílem práce bylo pomocí kvantitativního výzkumu zjistit, zda jsou postoje žáků ovlivněny zkušeností a kontaktem s etnickou menšinou nebo cizinci.

Díličimi cíli bylo zmapovat znalosti základních multikulturních pojmů u respondentů, jejich postoje k jednotlivým etnickým menšinám a co tyto postoje ovlivňuje. Ve volné otázce jsem zjišťovala a srovnávala osobní názory a postoje studentů.

Některé z otázek jsem porovnávala s výsledky výzkumů Centra pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, které proběhly v září 2016 a v březnu 2017. Tento výzkum se týkal postojů české veřejnosti k přijímání uprchlíků⁹¹ a postojů české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR.⁹²

5.1 Výzkumný vzorek

Výzkum jsem realizovala dostupným výběrem na omezeném vzorku, čili nemůže být považován za reprezentativní. Byl proveden na třech středních školách, které jsem záměrně vybrala pro komparativní porovnání.

První šetřená skupina byla vybrána z žáků Střední školy obchodu a služeb v Teplicích. Dotazníkového šetření se zúčastnili žáci 1. až 4. ročníku maturitního oboru vzdělání Grafický design a Kosmetické služby. Dotazování žáci z této skupiny studují a žijí v lázeňském městě Teplice, ve kterém žije početná menšina arabských přistěhovalců a arabských lázeňských hostů.

Druhá šetřená skupina byla vybrána z žáků Gymnázia T. G. Masaryka v Litvínově. Dotazníkového šetření se zúčastnili žáci 1. až 4. ročníku čtyřletého gymnázia.

---

⁹¹ Postoje české veřejnosti k přijímání uprchlíků, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, ze září 2016. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

⁹² Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2017. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

Dotazovaní žáci žijí a studují ve městě, kde žije v části Litvínova – Janov početná romská menšina.

Třetí skupina byla vybrána z žáků Akademie - Vyšší odborné školy, Gymnázia a Střední odborné školy uměleckoprůmyslové ve Světlé nad Sázavou. Dotazníkového šetření se účastnili žáci 1. až 4. ročníku maturitního oboru vzdělání Keramika a porcelán, Průmyslový design a Výtvarné zpracování kovů a drahých kamenů. Dotazovaní žáci z této skupiny studují a žijí v oblasti, kde nejsou početně významné národnostní nebo etnické menšiny.

Celkem bylo položeno 323 dotazníků, rovnoměrně v každé oblasti, žákům oborů vzdělání s maturitou a žákům čtyřletého gymnázia, tak aby byli zastoupeni žáci od 1. až do 4. ročníku.

V tabulce je znázorněn přehled počtu respondentů z jednotlivých oblastí, jejich věkové rozdělení a rozdělení podle pohlaví.

Věk	18 letí		17 letí		16 letí		15 letí		Celkem
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	
Teplice	10	16	13	13	14	15	12	15	108
Litvínov	16	16	14	12	15	14	13	12	112
Světlá nad Sázavou	14	13	12	13	13	12	13	14	104
Celkem	40	45	39	38	42	41	38	41	324
	84		77		83		79		

Tabulka 3 – Přehled respondentů podle jednotlivých škol

5.2 Výzkumné oblasti a metody výzkumu

Pro splnění výzkumných cílů, jsem zvolila kvantitativní metodu výzkumu, kterou jsem realizovala prostřednictvím dotazníkového šetření. Výzkumné oblasti jsem v dotazníku rozpracovala do tří částí, kde jsem se dotazovala na problémy pomocí uzavřených výzkumných otázek a volné otázky.

V první části jsem zjišťovala, jaké mají žáci zkoumaných středních škol znalosti v oblasti multikulturních pojmů, kladené výzkumné otázky (VO 1 až VO 4) byly

v dotazníku koncipované jako uzavřené s možným výběrem jedné správné odpovědi.

V druhé části jsem zkoumala postoje žáků k národnostním, etnickým menšinám a cizincům, a zjišťovala jsem, co tyto postoje nejvíce ovlivňuje. Výzkumné otázky (VO 5 až VO 11) jsem v dotazníku formulovala jako integrované otázky s různými typy škál měření postojů.⁹³

Ve třetí části žáci dobrovolně popisovali své osobní zkušenosti s cizinci nebo s příslušníky menšin a odpovídali v dotazníku na volnou výzkumnou otázku (VO 12).

5.2.1 Vyhodnocení znalostní oblasti

V první části dotazníkového šetření žáci vybírali správná tvrzení pro čtyři výzkumné otázky (VO 1 až VO 4), ve kterých bylo cílem zmapovat úroveň znalostí žáků z oblasti multikulturní výchovy a porovnat výsledky žáků v závislosti na věku, pohlaví a navštěvované škole.

V první výzkumné otázce (VO 1) vybírali žáci správnou odpověď ze dvou možností.

VO 1. Co je cílem multikulturní společnosti?

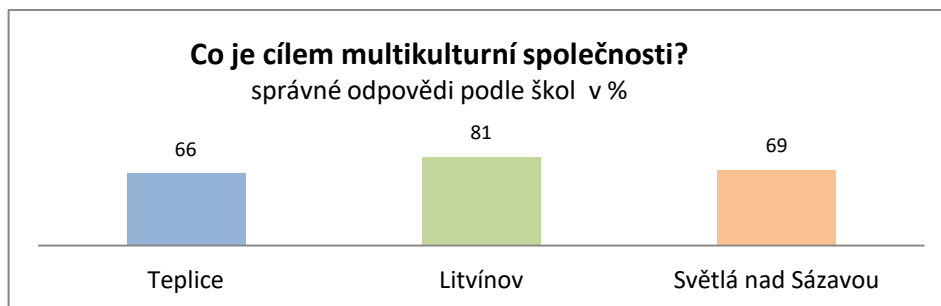
Možnosti:

- sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ, rasu či přesvědčení, a to tak, že se pokud možno přizpůsobí kultuře většinové společnosti,
- sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ, rasu či přesvědčení, a to tak, že si pokud možno zachovají své kulturní odlišnosti.

V následujících grafech je znázorněn přehled správných odpovědí vyjádřený v procentech a rozdělený podle věku, pohlaví a oblasti. V průměru odpovědělo 72 % žáků správně, nejlépe odpovídali žáci ze střední školy v Litvínově s 81% správných odpovědí.

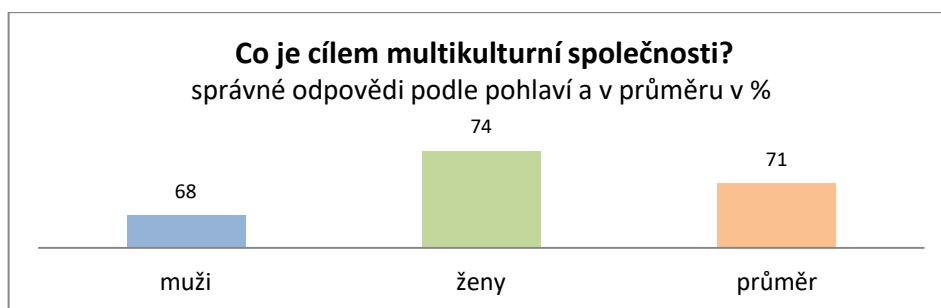
---

⁹³ CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

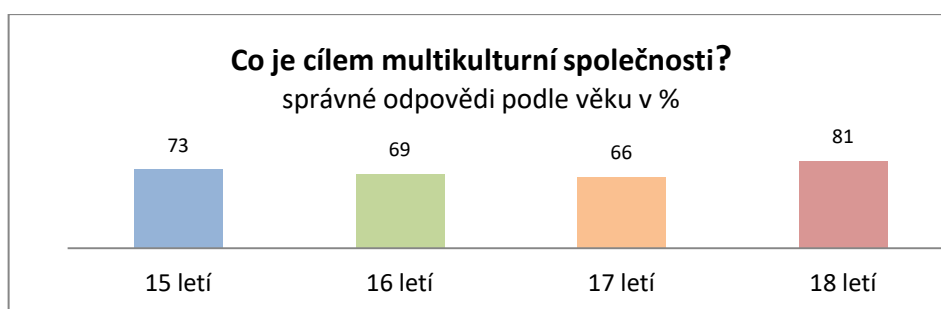
Graf 1 – Správné odpovědi na VO 1 podle zkoumaných škol

Následující graf ukazuje rozdílné výsledky ve správných odpovědích na otázku mezi muži, ženami a v průměru, na tuto otázku lépe odpovídaly ženy - 74 % správných odpovědí.

Graf 2 – Správné odpovědi na VO 1 podle pohlaví a v průměru

V dalším grafu je porovnání správných odpovědí na otázku v jednotlivých věkových skupinách. Zde nejlepších výsledků dosáhli 18 letí žáci s 81 % správných odpovědí.

Graf 3 – Správné odpovědi na VO 1 podle věku

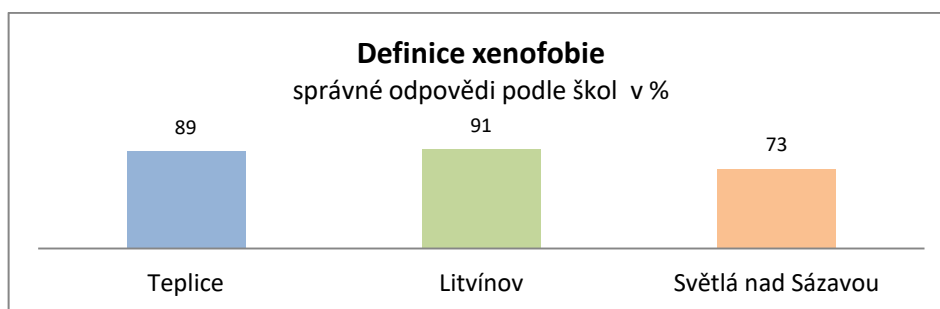
Ve druhé výzkumné otázce (VO 2) vybírali žáci správnou definici pojmu xenofobie ze tří možností.

VO 2. Co je xenofobie?

Možnosti:

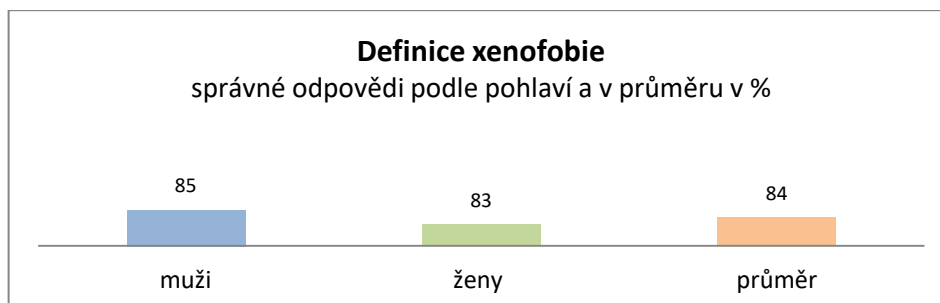
- strach z cizinců a z neznámého,
- teorie o nadřazenosti jedné rasy,
- nenávisť ke všem menšinám.

V grafech je znázorněn přehled správných odpovědí vyjádřený v procentech a rozdělený podle věku, pohlaví a oblasti. V průměru odpovědělo 84 % žáků správně, nejlépe odpovídali žáci ze střední školy v Litvínově s 91 % správných odpovědí.

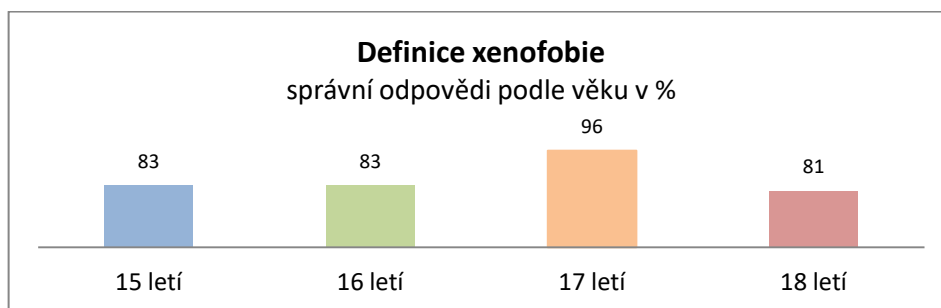

Graf 4 - Správné odpovědi na otázku VO 2 podle zkoumaných škol

Následující grafy ukazují rozdílné výsledky ve správných odpovědích na otázku mezi muži, ženami, v průměru a mezi jednotlivými věkovými skupinami respondentů.

Graf 5 – Správné odpovědi na otázku VO 2 podle pohlaví a v průměru

Graf 6 – Správné odpovědi na VO 2 podle věku

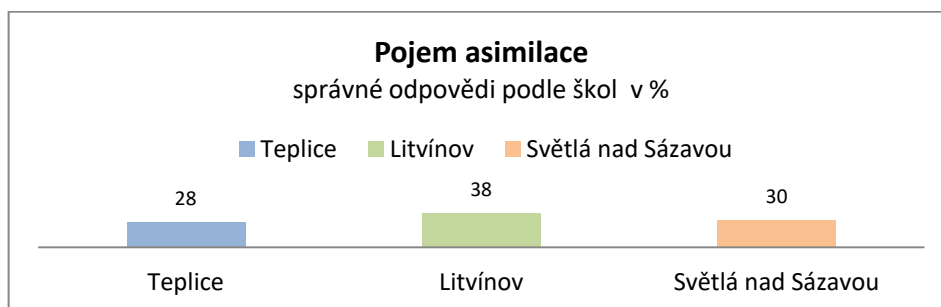
Ve třetí výzkumné otázce (VO3), měli žáci přiřadit k tvrzení správný pojem ze tří možností.

VO 3. Splynutí minority s obyvatelstvem majority, když původní kultura minority úplně mizí a vlastní jazyk není používán, je?

Možnosti:

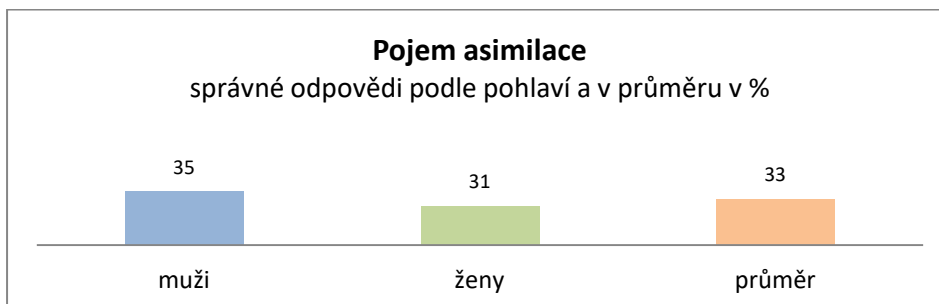
- integrace,
- inkluze,
- asimilace.

Na tuto otázku odpovědělo správně pouze 32 % žáků správně, nejlépe odpovídali žáci střední školy v Litvínově s 38 % správných odpovědí. Nejčastěji pojem asimilace zaměňovali za podobný pojem integrace. V grafu je znázorněn přehled správných odpovědí vyjádřený v procentech a rozdělený podle škol.

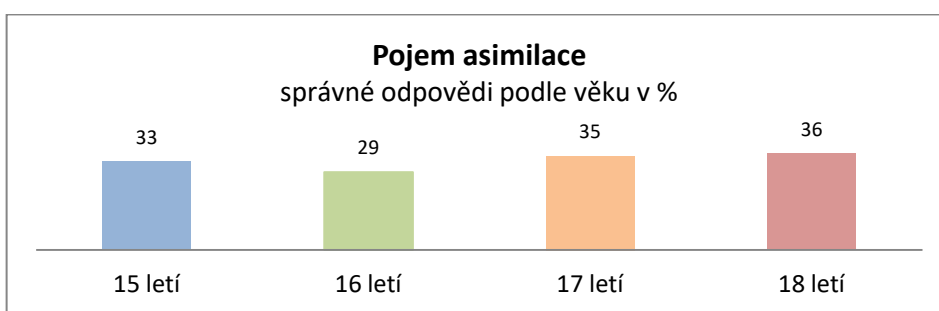

Graf 7 - Správné odpovědi na otázku VO 3 podle zkoumaných škol

Následující grafy ukazují rozdílné výsledky ve správných odpovědích na otázku mezi muži, ženami, v průměru a mezi jednotlivými věkovými skupinami respondentů.

Graf 8 – Správné odpovědi na VO 3 podle pohlaví a průměru

Graf 9 – Správné odpovědi na VO 3 podle věku

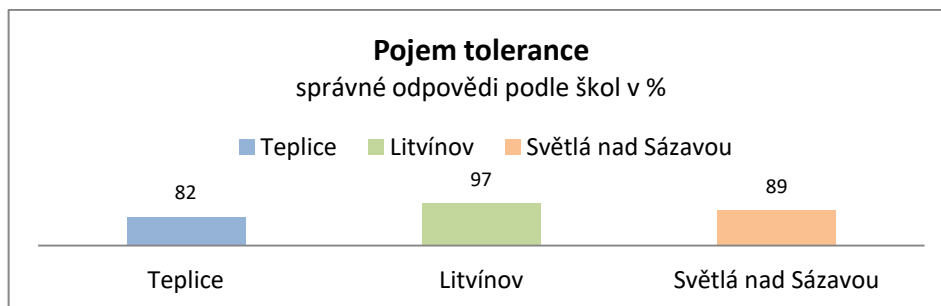
Ve čtvrté výzkumné otázce (VO 4), měli žáci správně charakterizovat pojem tolerance výběrem ze tří možností odpovědí.

VO 4. Toleranci nejlépe charakterizuje slovo?

Možnosti:

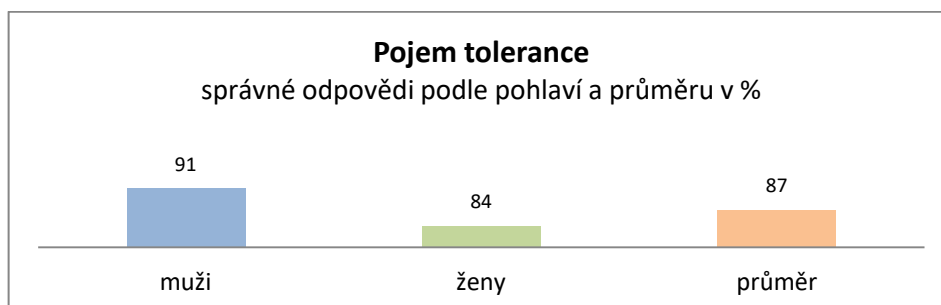
- odpouštění,
- snášenlivost,
- vlídnost.

Na tuto otázku odpovědělo 87 % žáků ze středních škol správně, nejlépe odpovídali žáci střední školy v Litvínově s 97 % správných odpovědí, jak je vidět v následujícím grafu.

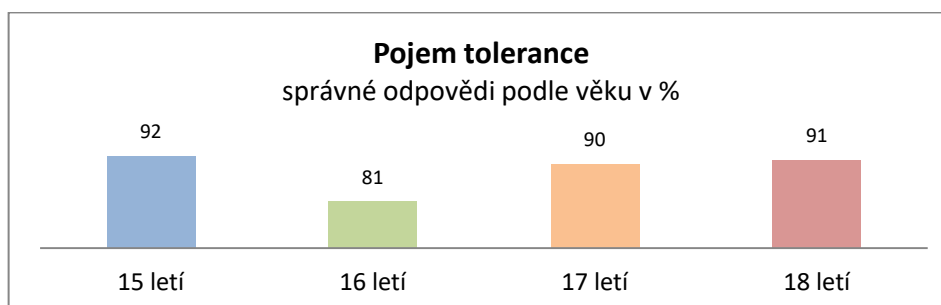

Graf 10 - Správné odpovědi na otázku VO 4 podle zkoumaných škol

Následující grafy ukazují rozdílné výsledky ve správných odpovědích na otázku mezi muži, ženami, v průměru a mezi jednotlivými věkovými skupinami respondentů.

Graf 11 – Správné odpovědi na VO 4 podle pohlaví a průměru

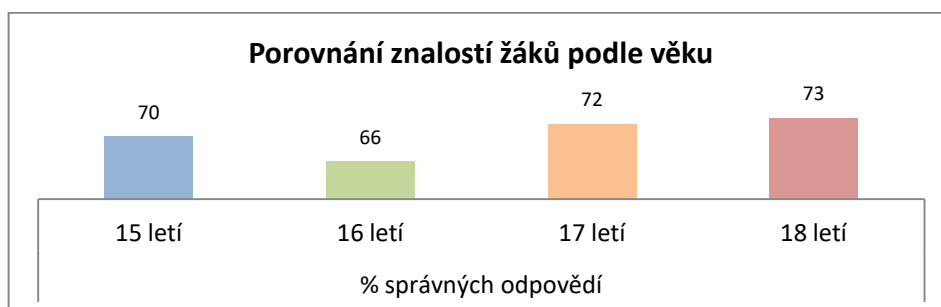
Graf 12 – Správné odpovědi na VO 4 podle věku

Při porovnávání znalostí žáků z jednotlivých škol nejlépe dopadli žáci ze střední školy v Litvínově s 77% správných odpovědí, srovnatelně pak žáci střední škol z dalších oblastí se vzájemným jednocentním rozdílem, Teplice s 66 % správných odpovědí a Světlá nad Sázavou s 65 % správných odpovědí. Výsledky znázorňuje následující graf.

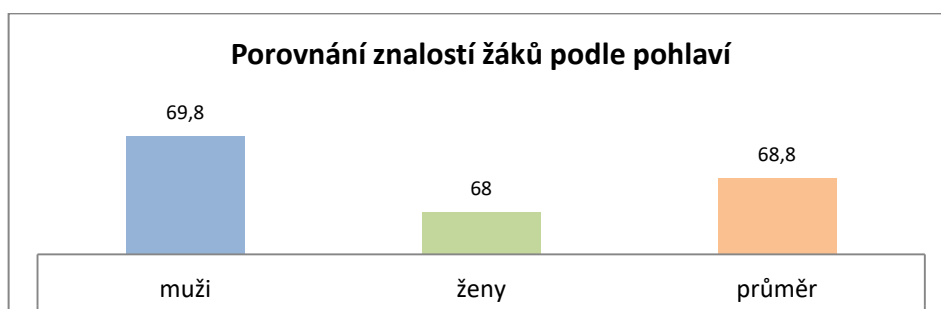

Graf 13 – Porovnání znalostí žáků podle zkoumaných škol

V dalších grafech je uvedeno porovnání znalostí žáků podle věku a podle pohlaví.

Graf 14 – Porovnání znalostí žáků podle věku

Graf 15 – Porovnání znalostí žáků podle pohlaví a v průměru

Úroveň znalostí základních pojmů z oblasti multikulturní výchovy se pohybuje v průměru na 68,8 procentech správných odpovědí, což podle převodu bodových výsledků na klasifikační stupně znamená dobré hodnocení.⁹⁴

⁹⁴ SEDLÁČKOVÁ, J. Diagnostické metody ve vyučování matematice. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993. ISBN 80-7067-261-7.

5.2.2 Vyhodnocení postojové oblasti

V oblasti zjišťování postojů bylo do dotazníku zařazeno osm výzkumných otázek, (VO 5 až VO 11), které zkoumaly postoje a vztahy žáků k menšinám a vlivy, které tyto vztahy a postoje formují.

Vyhodnocení vztahu k národnostním a etickým menšinám

V páté výzkumné otázce (VO 5) měli žáci vyjádřit své sympatie či antipatie k vybraným devíti národnostním menšinám a cizincům. Žáci své sympatie nebo nesympatie hodnotili na pětibodové škále (1 – velmi sympatičtí, 2 – spíše sympatičtí, 3 – ani sympatičtí, ani nesympatičtí, 4 – spíše nesympatičtí, 5- velmi nesympatičtí),

VO 5. Označ svůj vztah (sympatie či nesympatie) k národnostním a etickým menšinám:

- Slováci,
- Němci,
- Vietnamci,
- Bulhaři,
- Arabové,
- Rusové,
- Ukrajinci,
- Romové,
- Židé.

Výsledky tohoto výzkumu byly porovnány s výsledky šetření Centra pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, z března 2017⁹⁵, které jsou v následující tabulce uvedeny v prvním sloupci.

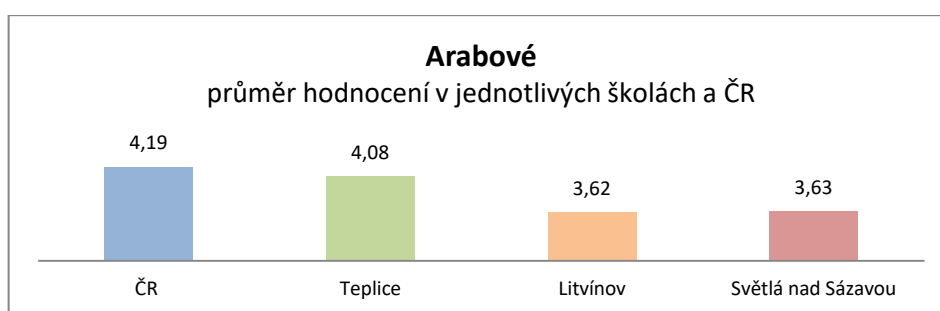
⁹⁵ Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2017. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

NÁRODNOST	ČR	TEPLICE	LITVÍNOV	SVĚTLÁ N/S
Slováci	1,91	1,47	1,55	1,88
Němci	2,89	2,54	2,64	2,82
Vietnamci	2,97	2,36	2	2,36
Bulhaři	2,93	2,97	2,86	3,01
Arabové	4,19	4,08	3,62	3,63
Rusové	3,16	2,78	2,88	2,91
Ukrajinci	3,30	2,63	2,84	3,07
Romové	4,15	4,15	4,31	4,23
Židé	2,86	2,81	2,41	2,48

Tabulka 4 – Průměrné hodnocení sympatií ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

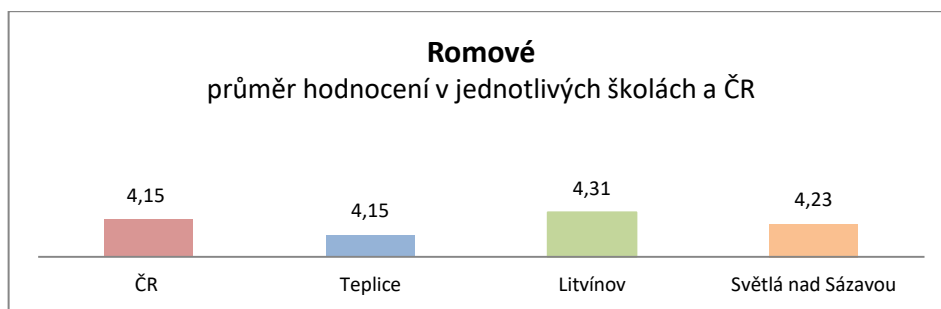
V následujících grafech jsou porovnány průměry vyjadřující sympatie či antipatie u vybraných národnostních menšin, podle toho, jak se žáci z jednotlivých oblastí s menšinami setkávají.

V Teplicích, kde žije početná menšina arabských turistů a přistěhovalců, je arabská menšina hodnocena na škále v průměru 4,08, jako nesympatická, což mírně lepší než zjištění v celonárodním šetření Centra pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, kde je tato menšina hodnocena v průměru 4,19. V oblastech, kde se studenti s arabskou menšinou nesetkávají, je hodnocení této etnické skupiny výrazně lepší.

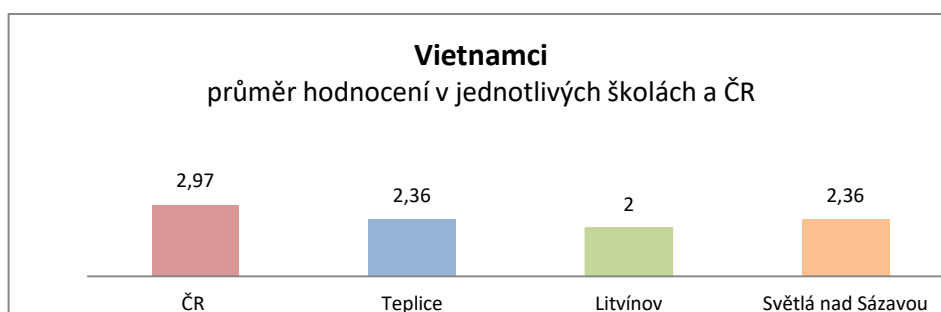
Graf 16 - Srovnání hodnocení Arabů ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

V Litvínově, kde žije v oblasti Janov početně výrazná menšina Romů, žáci střední školy v Litvínově v dotazníku hodnotí tuto menšinu v průměru 4,31, což je nepatrně horší hodnocení než průměrné hodnocení z celostátního šetření. V dalších dvou školách, v Teplicích a ve Světlé nad Sázavou, je hodnocení stejné nebo jen mírně pod celostátním průměrem, kde je nejčastější postoj k této menšině „velmi nesympatičtí“ v 48 % odpovědí.

Graf 17 – Srovnání hodnocení Romů ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

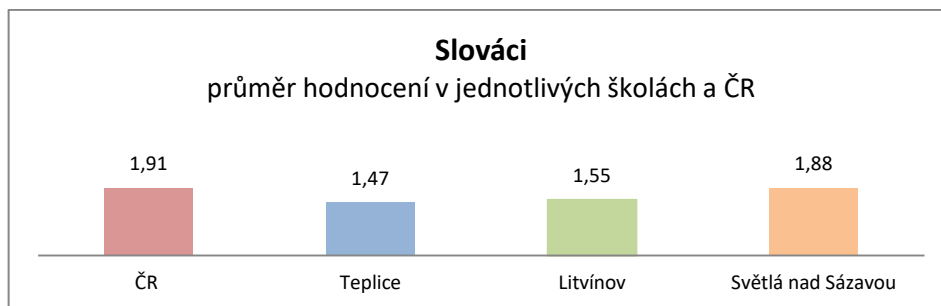
Ve všech školách, kde bylo prováděno dotazníkové šetření, se podle údajů z dotazníku setkávají žáci se spolužáky vietnamské národnosti. Při porovnání s celostátním hodnocením, mají žáci ve všech třech školách k Vietnamcům výrazně lepší postoj než obyvatelé ČR. Nejlépe, jako spíše sympatické, hodnotí vietnamskou menšinu žáci z litvínovského gymnázia.

Graf 18 – Srovnání hodnocení Vietnamců ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

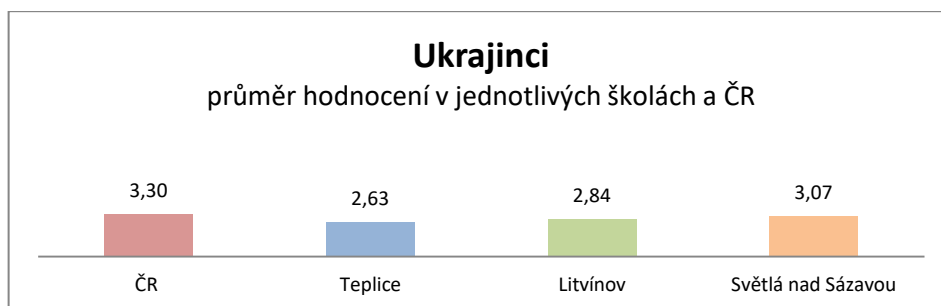
Největší sympatie podle celostátního šetření i podle dotazníkového šetření v jednotlivých školách mají příslušníci slovenské národnosti.

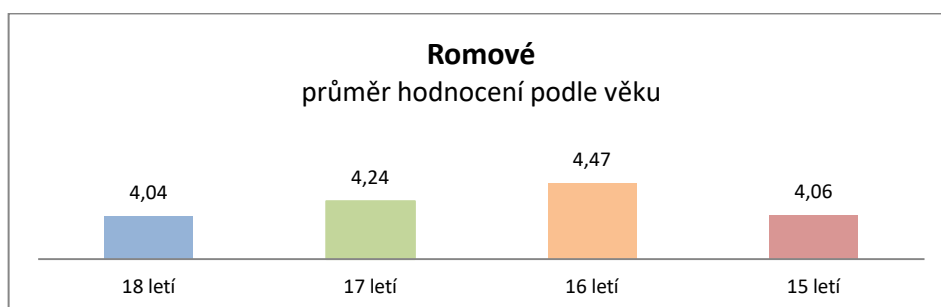
Graf 19 - Srovnání hodnocení Slováků ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

Výrazně lépe hodnotí příslušníky ukrajinské národnosti žáci ze středních škol v Teplicích a v Litvínově. K celostátnímu hodnocení se přibližují žáci střední školy ve Světlé nad Sázavou.

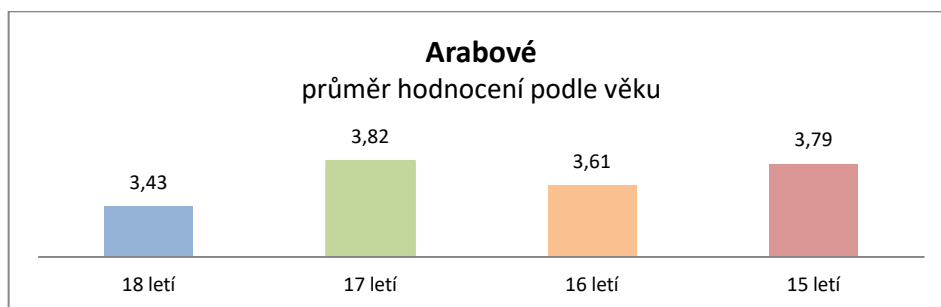
Graf 20 - Srovnání hodnocení Ukrajinců ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

Postoje žáků podle věku k vybraným národnostem představují další grafy. Nejméně sympatičtí jsou mezi žáky v jednotlivých věkových skupinách příslušníci romské národnosti, nejhoršího hodnocení dosáhli u 16 letých žáků.

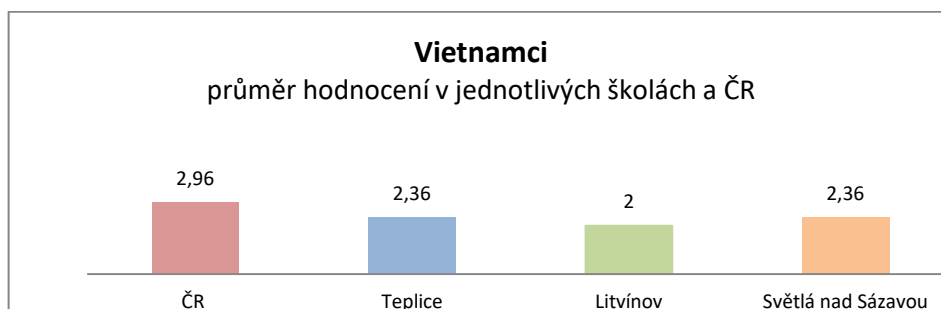
Graf 21 - Srovnání hodnocení Romů v jednotlivých věkových skupinách

Ke spíše nesympatickým řadí příslušníky arabské národnosti všechny věkové skupiny, více nesympatičtí jsou pro žáky 17 leté a 15 leté.

Graf 22 – Srovnání hodnocení Arabů v jednotlivých věkových skupinách

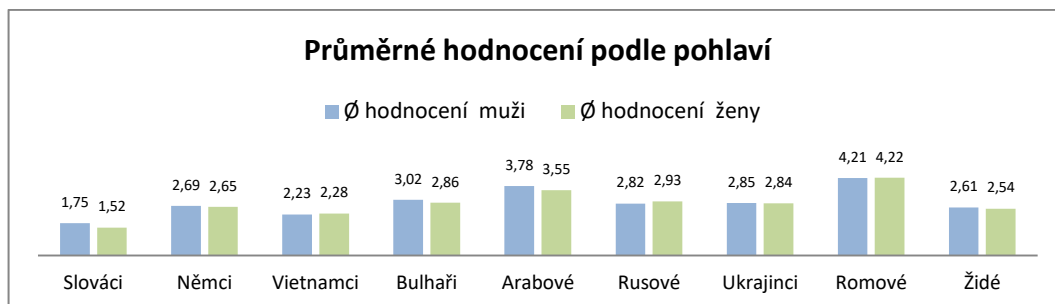
Průměrně na škále hodnocení, blíže k poloze spíše sympatičtí jsou žáky hodnoceni příslušníci vietnamské národnosti. Nejvíce sympatičtí jsou pro věkovou skupinu 15 letých žáků.

Graf 23 – Srovnání hodnocení Vietnamců v jednotlivých věkových skupinách

Nejvíce sympatičtí pro hodnocené věkové skupiny jsou příslušníci slovenské národnosti s průměrným hodnocením u 18. letých -1,65, u 17. letých - 1,41, u 16 letých - 1,66 a u 15. letých -1,67, tedy mezi spíše sympatičtí a velmi sympatičtí.

Podle pohlaví jsou nejméně sympatičtí u žen Romové s průměrným hodnocením 4,22. Nejvíce sympatičtí jsou ženám Slováci s průměrným hodnocením 1,52. Podobně vyjádřili muži nesympatie k Romům průměrným hodnocením 4,21 a své sympatie Slovákům průměrným hodnocením 1,75. Mezi spíše oblíbené obě pohlaví zařazují Vietnamce, Židy, Němce, Bulhary a Rusy, v tomto pořadí.

Graf 24 – Srovnání hodnocení jednotlivých národností podle pohlaví

Další výzkumné šetření se týkalo postojů k přijímání uprchlíků ze zemí postižených válečným konfliktem a vnímání této situace jako bezpečnostní hrozby, výsledky šetření byly porovnány s celostátním šetřením Postoje české veřejnosti k přijímání uprchlíků od Centra pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, ze září 2016.⁹⁶

Žákům byla položena šestá výzkumná otázka (VO 6), týkající se současné uprchlické krize. Žáci volili jednu z čtyř možností.

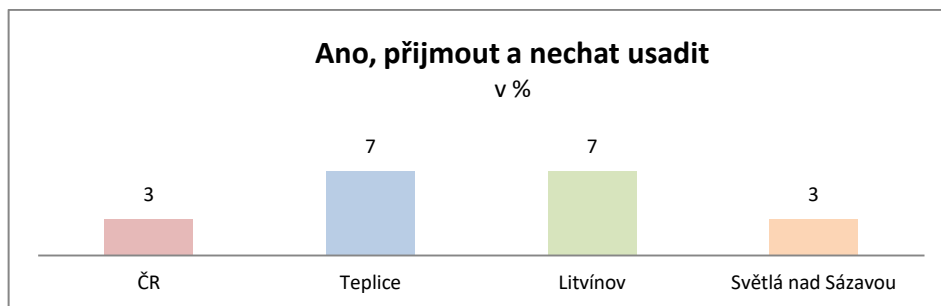
VO 6. Měla by Česká republika přijímat uprchlíky ze zemí postižených válkou?

Možnosti:

- ano, přijmout a nechat usadit,
- ano, přijmout pouze po dobu trvání válečného konfliktu,
- ne, neměli bychom je přijímat,
- nevím.

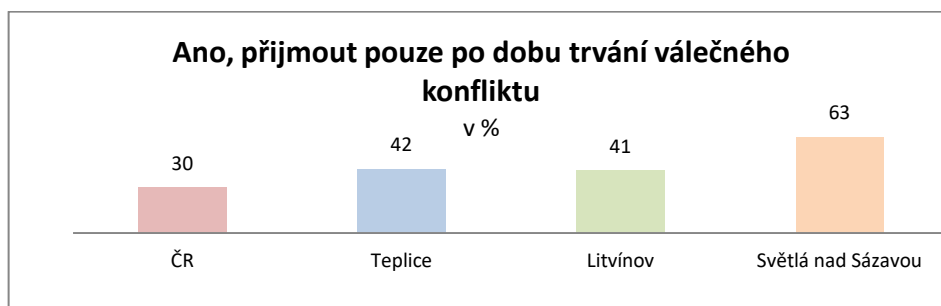
Velmi malá část občanů ČR, pouze 3%, zastává názor, že bychom měli uprchlíky přijmout a nechat je usadit. Oproti tomu se žáci ze středních škol v Teplicích a Litvínově jeví jako tolerantnější, 7 % je pro přijetí a usazení válečných uprchlíků, jak ukazuje následující graf.

⁹⁶ Postoje české veřejnosti k přijímání uprchlíků, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, ze září 2016. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

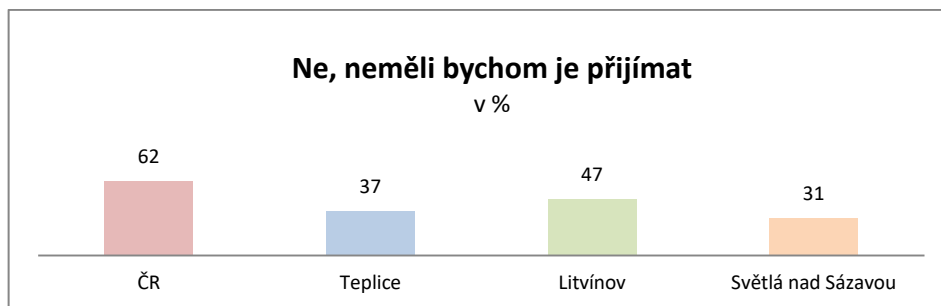
Graf 25 – Postoj žáků „ano, přijmout a nechat usadit“ ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

Pouze 30 % občanů ČR je pro variantu přijetí válečných uprchlíků pouze na dobu trvání válečného konfliktu. Nejtolerantnější se proti tomuto šetření jeví žáci střední školy ve Světlé nad Sázavou, kteří souhlasili s přijetím uprchlíků, pouze po dobu trvání válečného konfliktu z 63%. I žáci z dalších dvou škol v Teplicích a v Litvínově zastávají tolerantnější postoj než občané ČR.

Graf 26 - Postoj žáků „ano, pouze po dobu trvání válečného konfliktu“ ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

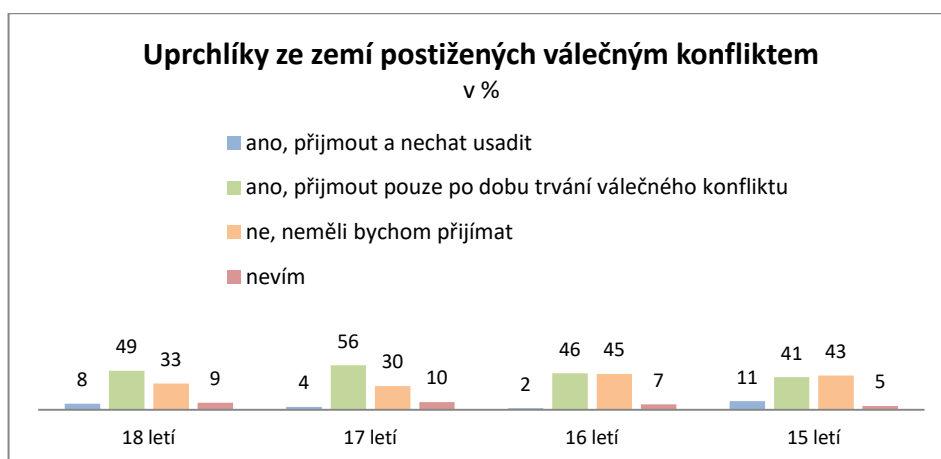
Více než 62% občanů České republiky je proti přijetí uprchlíků ze zemí postižených válečným konfliktem, tolerantnější postoj mají žáci ze Světlé nad Sázavou, kde pouze 31% žáků zaujímá názor, že bychom uprchlíky neměli přijímat, stejný názor má pouze 37% žáků z Teplic a 47% z Litvínova.

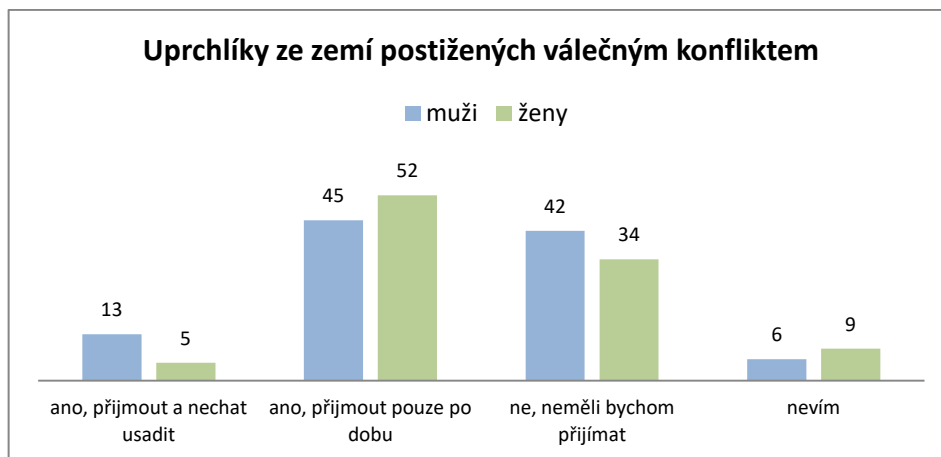
Graf 27 - Postoj žáků „ne, neměli bychom je přijímat“ ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

Pouze 5 % občanů České republiky neví, zda bychom měli přijímat uprchlíky ze zemí postižených válečným konfliktem. Ze šetření na středních školách neví 14 % žáků ve škole v Teplicích, 5% žáků v Litvínově a 3% žáků ve Světlé nad Sázavou.

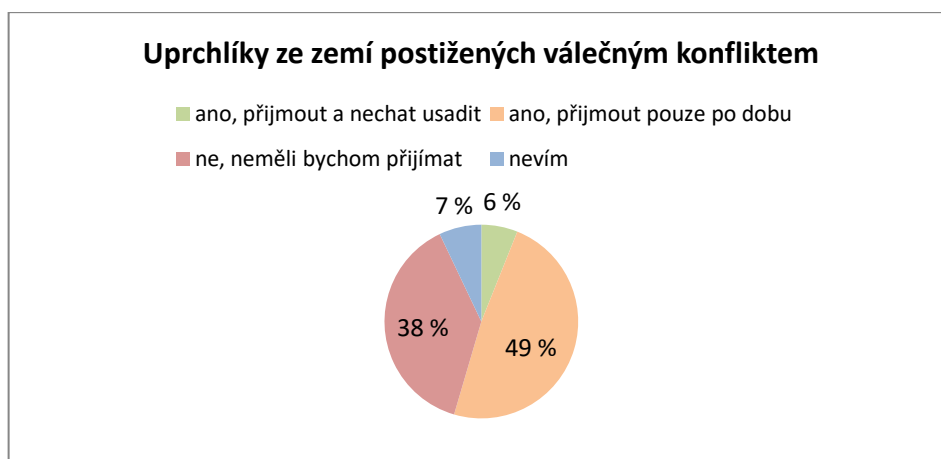
V dalších grafech jsou znázorněny postoje žáků k přijímání uprchlíků z hlediska věku respondentů, pohlaví respondentů a celkově.

Graf 28 - Postoje žáků podle věku k otázce přijetí či nepřijetí uprchlíků

Graf 29 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce přijetí či nepřijetí uprchlíků

Graf 30 - Postoje žáků k otázce přijetí či nepřijetí uprchlíků – celkový souhrn

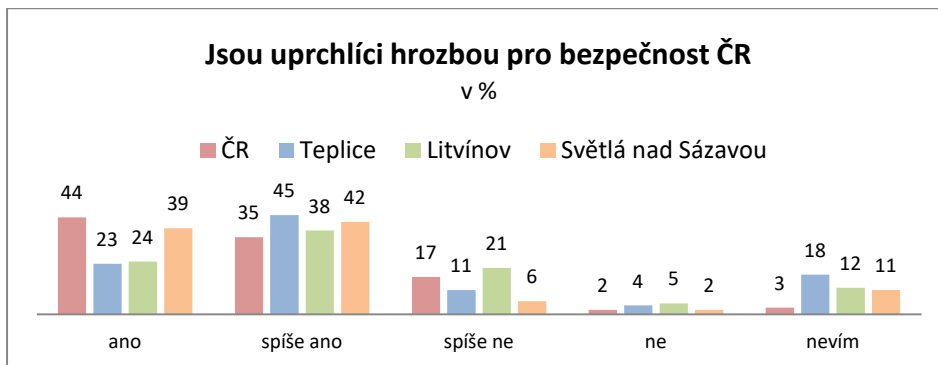
S hrozbou uprchlíků pro bezpečnost ČR souvisí výzkumná otázka (VO 7), kde žáci odpovídali pomocí pětibodové škály na otázku.

VO 7. Je nebo není podle Vašeho názoru uprchlická krize hrozbou pro bezpečnost České republiky?

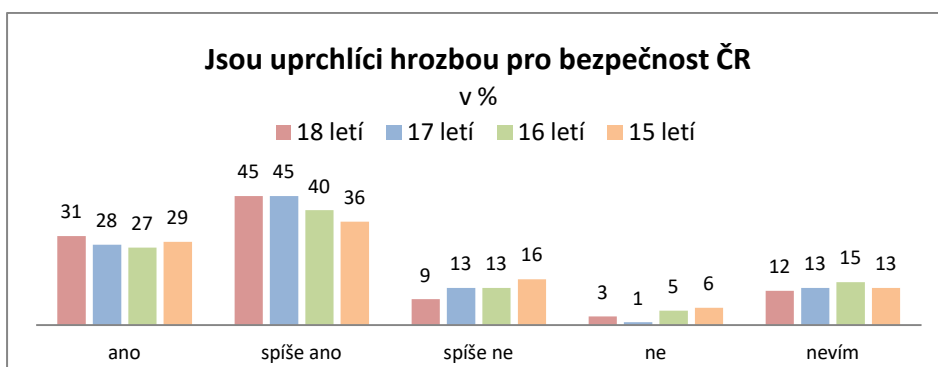
Škála odpovědí:

- ano,
- spíše ano,
- spíše ne,
- ne,
- nevím.

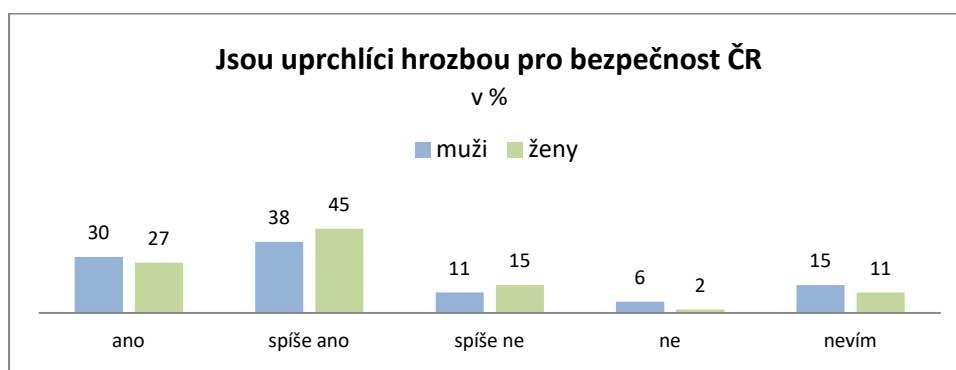
Většina občanů ČR si myslí, že uprchlíci jsou nebo spíše jsou hrozbou pro Českou republiku, žáci teplické a litvínovské střední školy jsou mírně tolerantnější.⁹⁷ V grafech jsou tyto postoje rozčleněny podle zkoumaných škol, věku a pohlaví respondentů.

Graf 31 - Postoje žáků k otázce uprchlíků a bezpečnosti ČR ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

Graf 32 - Postoje žáků podle věku k otázce uprchlíků a bezpečnosti ČR

Graf 33 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce uprchlíků a bezpečnosti ČR

⁹⁷ Postoje české veřejnosti k přijímání uprchlíků – březen 2017. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

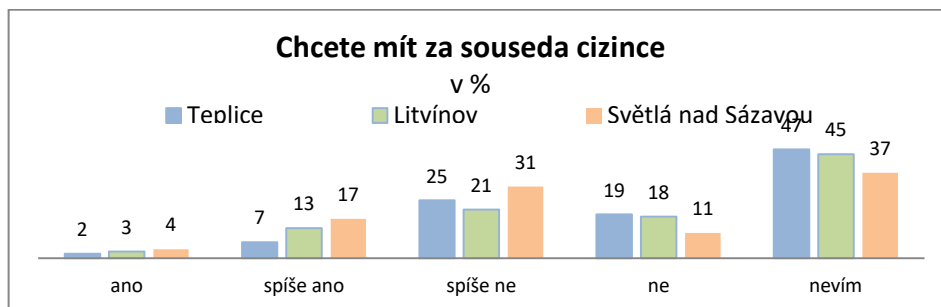
Na výzkumnou otázku (VO 8), zda chcete mít za souseda cizince, žáci odpovídali pomocí pětibodové škály (ano, spíše ano, spíše ne, ne, nevím).

VO 8. Chtěl bys mít za souseda cizince?

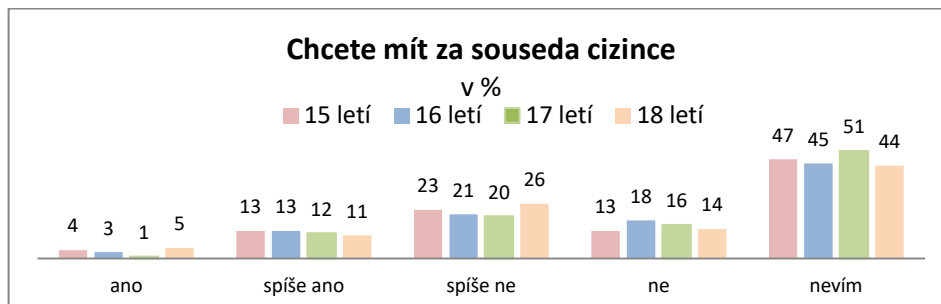
Škála odpovědí:

- ano,
- spíše ano,
- spíše ne,
- ne,
- nevím.

Kladně odpověděli pouze 4 žáci ze Světlé nad Sázavou, 3 žáci z Litvínova a 2 žáci z Teplice. V následujících grafech jsou znázorněny odpovědi podle jednotlivých škol, podle věku a pohlaví. V této otázce v průměru 43 % žáků neví, zda by chtěly mít za souseda cizince.

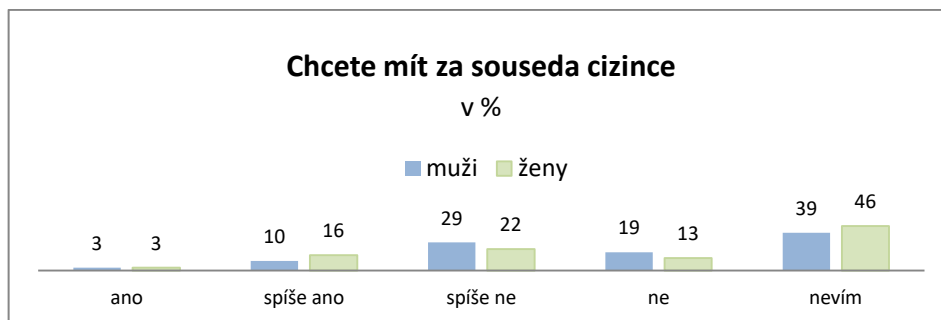

Graf 34 - Postoje žáků podle jednotlivých škol k otázce sousedství s cizincem

Graf 35 - Postoje žáků podle věku k otázce sousedství s cizincem

Graf 36 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce sousedství s cizincem

Devátá výzkumná otázka (VO 9) zjišťovala postoje žáků k cizincům dlouhodobě žijícím v České republice, byla zaměřena na vnímání pozitiv nebo negativ v soužití. Zjištěné výsledky byly porovnány s Postoji české veřejnosti k cizincům dlouhodobě žijícím v ČR – září 2016, které provedlo v rámci výzkumu Naše společnost, Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR⁹⁸.

Otázka se skládala ze sedmi pozitivních nebo negativních tvrzení, na které žáci odpovídali pomocí pětibodové škály.

VO 9. S tvrzením, že cizinci dlouhodobě žijící v České republice:

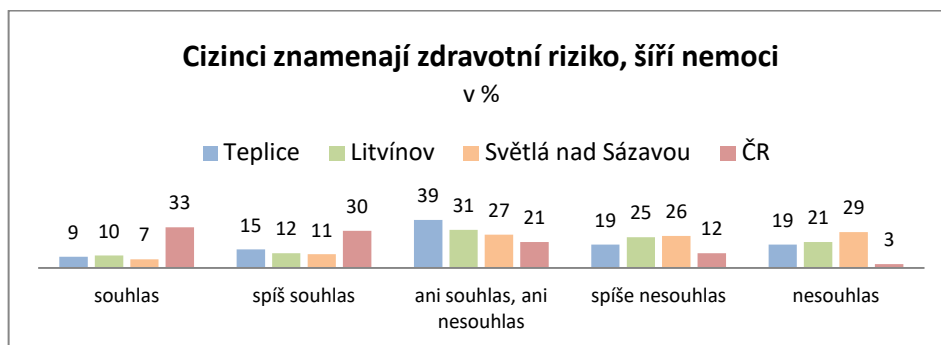
- znamenají zdravotní riziko, šíří nemoci,
- jsou příčinou nárůstu kriminality,
- jsou příčinou nezaměstnanosti,
- ohrožují náš způsob života,
- obohacují naši vlastní kulturu,
- přispívají k řešení problému stárnoucí populace.

Škála hodnocení:

- souhlasím,
- spíše souhlasím,
- ani souhlasím, ani nesouhlasím,
- spíše nesouhlasím,
- nesouhlasím.

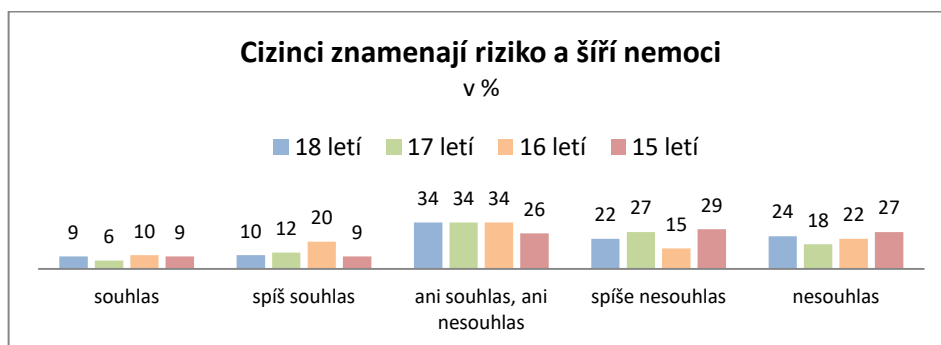
⁹⁸ Postoje české veřejnosti k cizincům dlouhodobě žijícím v ČR– září 2016. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

V prvním negativním tvrzení, že **cizinci znamenají zdravotní riziko a šíří nemoci**, souhlasí s tímto tvrzením 33% občanů České republiky, proti tomuto výsledku stojí pouze 7% souhlas žáků ze Světlé nad Sázavou, 9% žáků z Teplic a 10% žáků z Litvínova. V této otázce se jeví postoje žáků všech zkoumaných škol tolerantnější než postoj občanů České republiky.

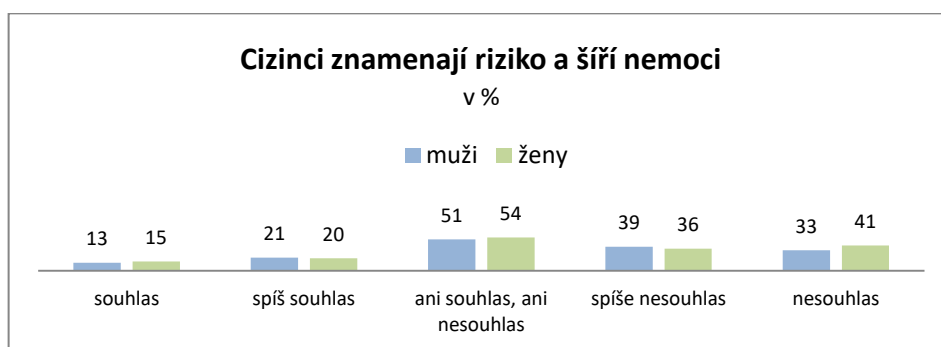

Graf 37 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce spojení cizinců se zdravotním rizikem a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

V dalších grafech jsou znázorněny postoje žáků podle pohlaví, kde jsou nejtolerantnější ženy, které ve 41 % nesouhlasí s tímto tvrzením.

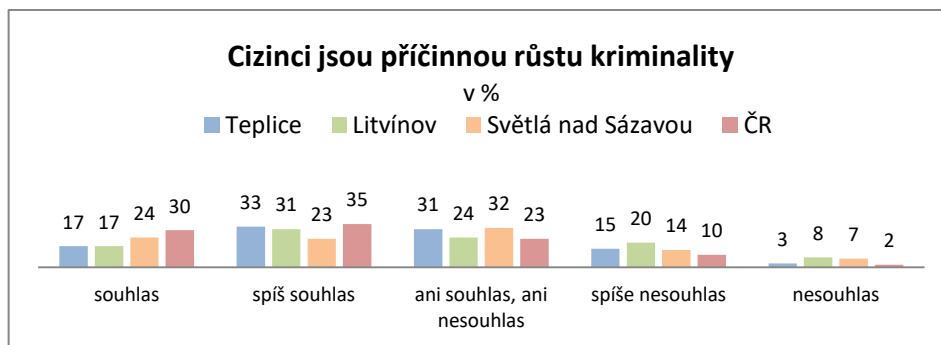

Graf 38 - Postoje žáků podle věku k otázce spojení cizinců se zdravotním rizikem

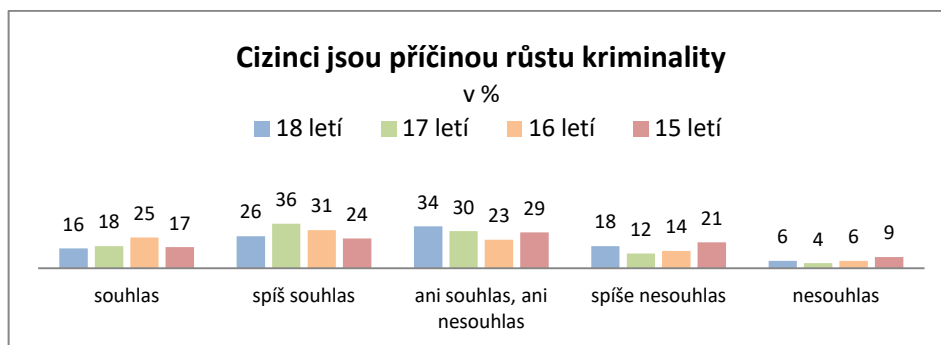

Graf 39 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce spojení cizinců se zdravotním rizikem

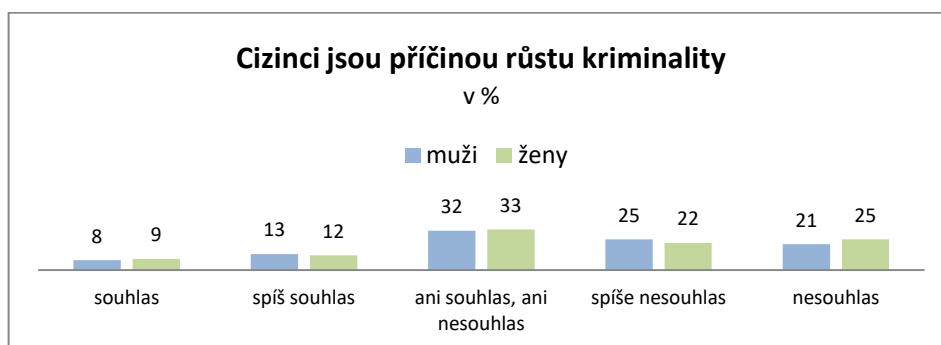
Ve druhém negativním tvrzení, že **cizinci jsou příčinou růstu kriminality**, se rozdíl mezi souhlasným tvrzením občanů České republiky a šetřených studentů zvyšuje. S negativním tvrzením souhlasí 30 % občanů České republiky, proti 17 % souhlasných odpovědí u žáků z Teplic a Litvínova a 24 % ze Světlé nad Sázavou. Názor žáků na toto tvrzení se znovu jeví tolerantnější.

Graf 40 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce spojení cizinců s růstem kriminality a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

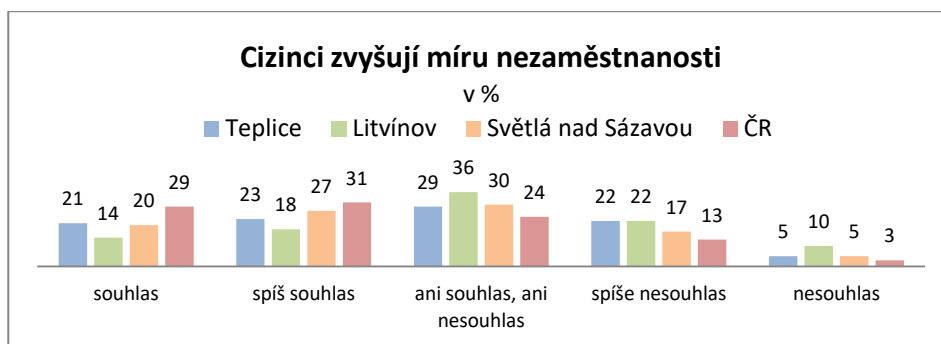

Graf 41 - Postoje žáků podle věku k otázce spojení cizinců s růstem kriminality

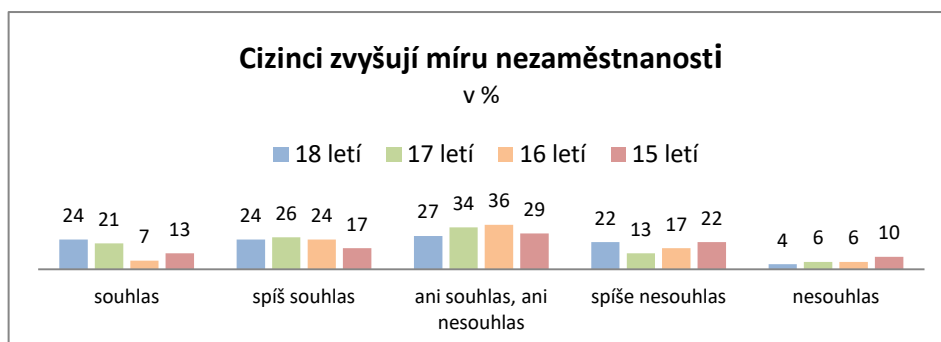

Graf 42 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce spojení cizinců s růstem kriminality

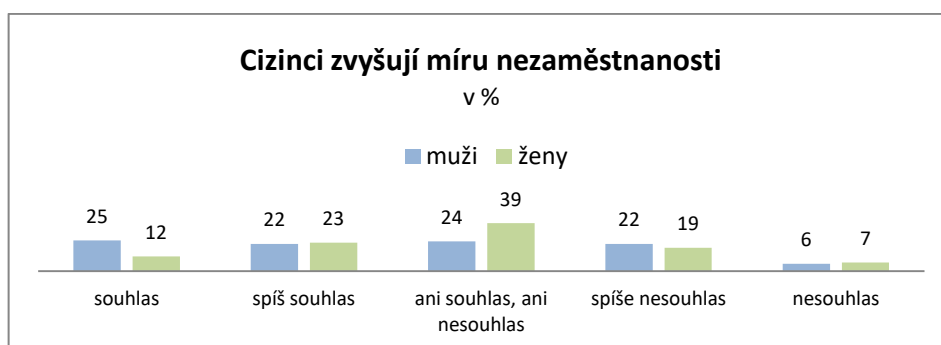
Se třetím negativním tvrzením, že **cizinci zvyšují míru nezaměstnanosti**, je rozdíl mezi souhlasným tvrzením občanů České republiky a šetřených studentů znovu vyšší. Souhlasí 29 % občanů České republiky, proti 21 % souhlasných odpovědí u studentů z Teplic, 14 % z Litvínova a 20 % ze Světlé nad Sázavou. Názor studentů na toto negativní tvrzení se znovu jeví jako tolerantnější než názor občanů ČR.

Graf 43 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce spojení cizinců s mírou nezaměstnanosti a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

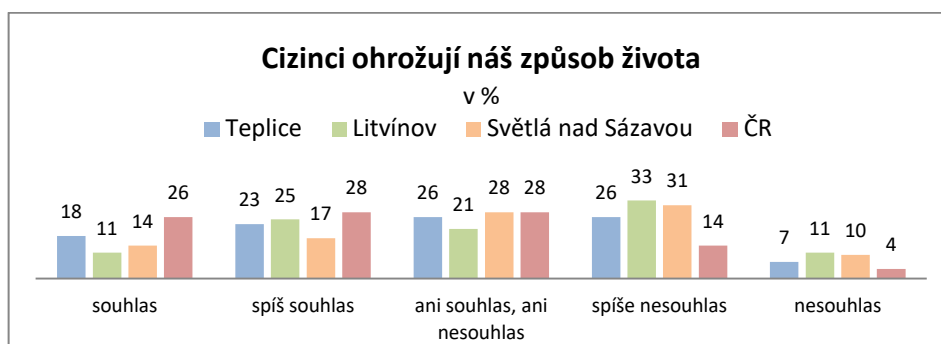

Graf 44 - Postoje žáků podle věku k otázce spojení cizinců s mírou nezaměstnanosti

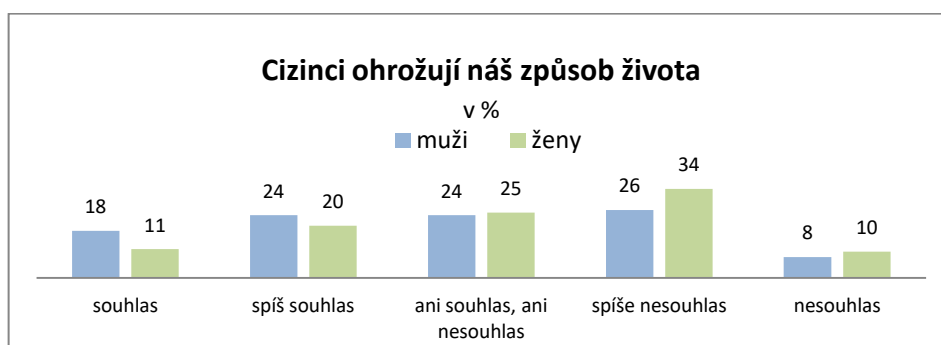

Graf 45 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce spojení cizinců s mírou nezaměstnanosti

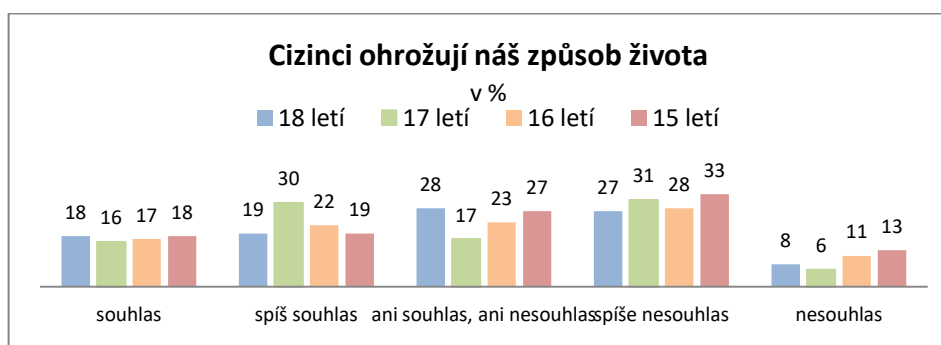
Ve čtvrtém negativním tvrzení, že **cizinci ohrožují náš způsob života**, je znovu rozdíl mezi souhlasným tvrzením občanů České republiky s 26 % a šetřených studentů z Teplic s 18 %, z Litvínova s 11 % a ze Světlé nad Sázavou se 14 %. Studenti ze středních škol se znovu jeví k cizincům tolerantnější než občané ČR.

Graf 46 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce spojení cizinců a ohrožení způsobu života a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

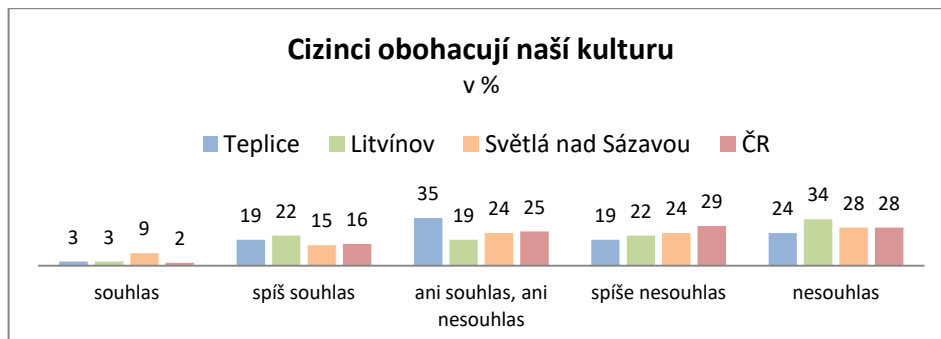

Graf 47 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce spojení cizinců a ohrožení způsobu života

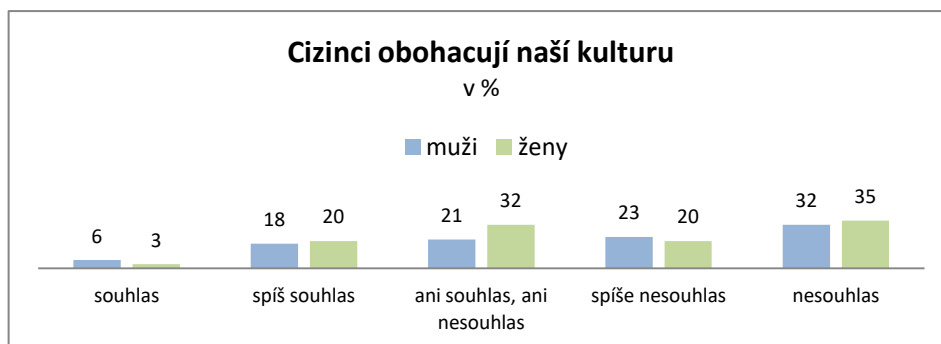

Graf 48 - Postoje žáků podle věku k otázce spojení cizinců a ohrožení způsobu života

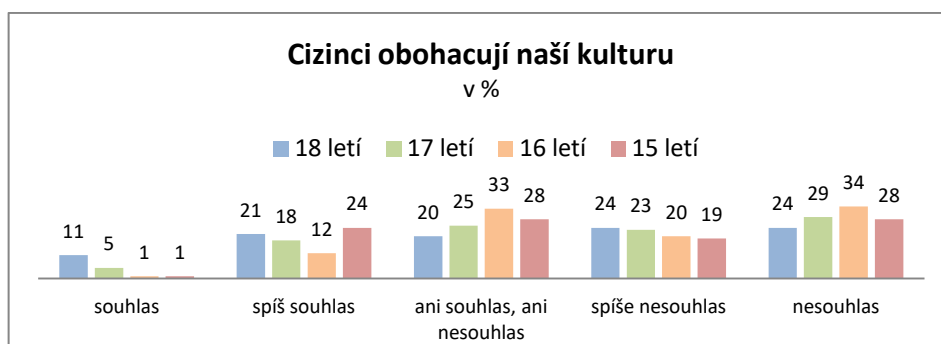
V páté otázce s pozitivně laděným tvrzením, že **cizinci obohacují naši kulturu**, souhlasí s tímto tvrzením pouze 2 % občanů ČR proti 9 % souhlasících studentů ze Světlé nad Sázavou. Většina studentů s tímto tvrzením však nesouhlasí nebo spíše nesouhlasí.

Graf 49 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce, zda cizinci obohacují naši kulturu a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

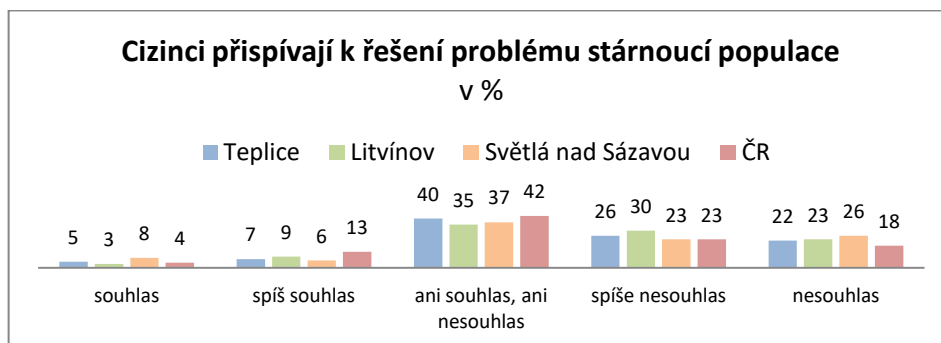

Graf 50 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce, zda cizinci obohacují naši kulturu

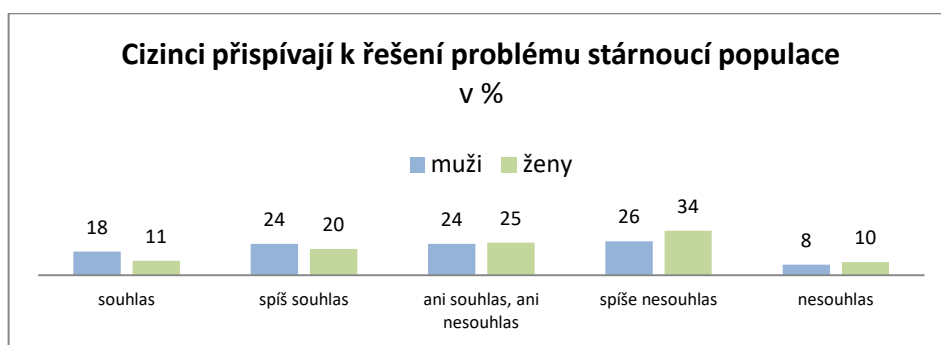

Graf 51 - Postoje žáků podle věku k otázce, zda cizinci obohacují naši kulturu

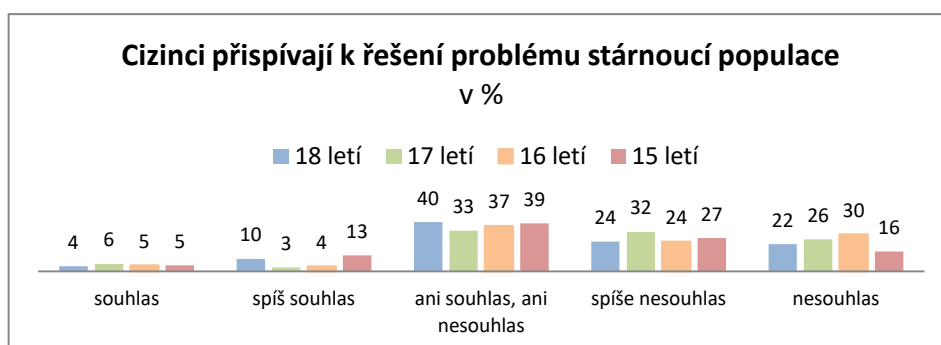
S pozitivním tvrzením, že **cizinci přispívají k řešení problému stárnoucí populace**, nesouhlasí 18 % občanů ČR a 22% studentů z Teplic, 23 % studentů z Litvínova a 26 % studentů ze Světlé nad Sázavou. V tomto tvrzení se studenti středních škol jeví méně tolerantní než občané ČR.

Graf 52 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k tvrzení, že *cizinci přispívají k řešení problému stárnoucí populace a jejich srovnání s oficiálním výzkumem*

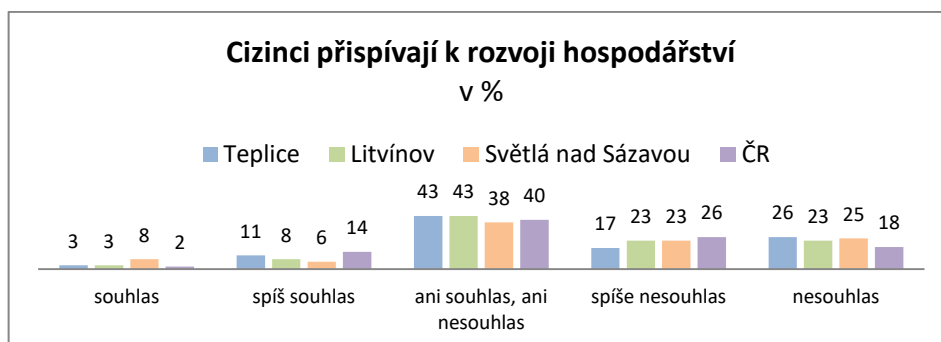

Graf 53 - Postoje žáků podle pohlaví k tvrzení, že *cizinci přispívají k řešení problému stárnoucí populace*

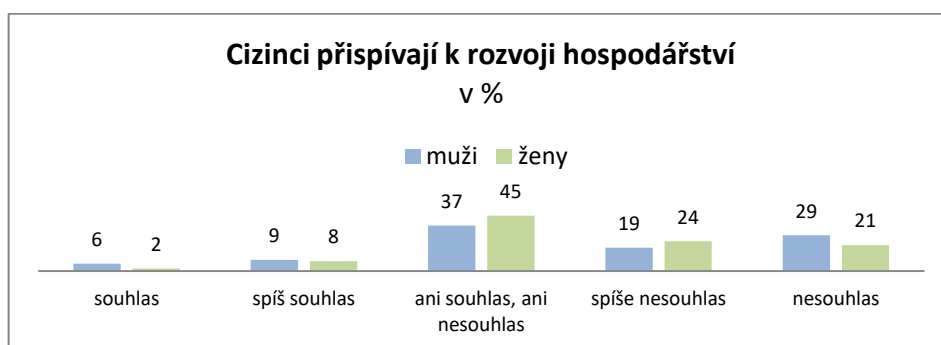

Graf 54 - Postoje žáků podle věku k tvrzení, že *cizinci přispívají k řešení problému stárnoucí populace*

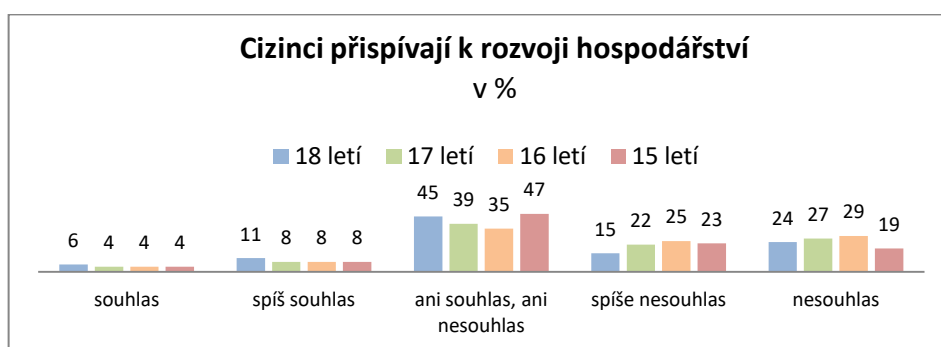
S pozitivním tvrzením, že **cizinci přispívají k rozvoji hospodářství**, nesouhlasí 18 % občanů ČR proti 26 % žáků z Teplic, 23 % žáků z Litvínova a 25 % žáků ze Světlé nad Sázavou.

Graf 55 - Postoje žáků podle škol k tvrzení, že cizinci přispívají k rozvoji hospodářství a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

Graf 56 - Postoje žáků podle pohlaví k tvrzení, že cizinci přispívají k rozvoji hospodářství

Graf 57 - Postoje žáků podle věku k tvrzení, že cizinci přispívají k rozvoji hospodářství

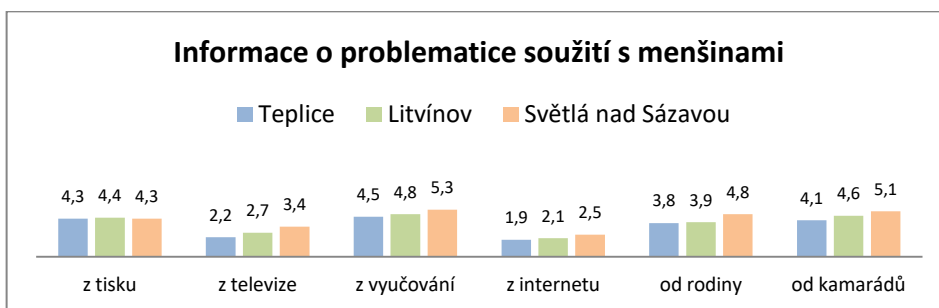

V desáté výzkumné otázce (VO 10) žáci pomocí bodů určovali zdroje informací na bodové škále (od 1 – nejvíce informací až po 7- nejméně informací).

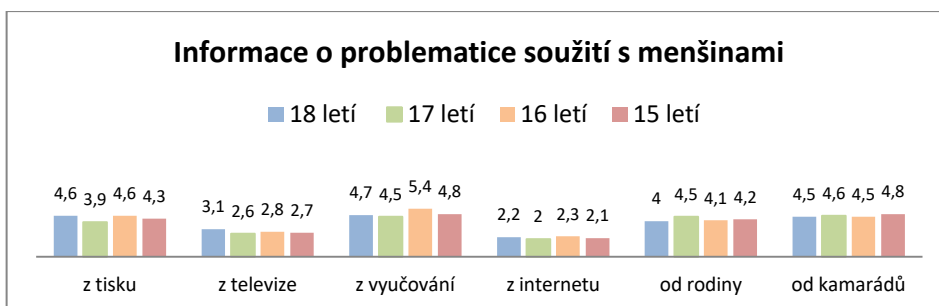
VO 10. Informace o problematice soužití se menšinami získáváš:

- z tisku,
- z televize,
- z vyučování,
- ze sociálních sítí,
- od rodiny,
- od kamarádů.

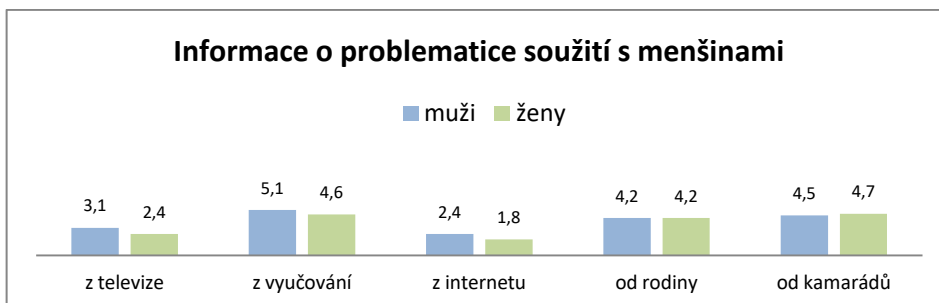
Podle průměru žáci nejvíce informací získávají z internetu a z televize a nejméně informací z vyučování a od kamarádů.

Graf 58 – Zdroje informací o problematice soužití s menšinami podle zkoumaných škol

Graf 59 – Zdroje informací o problematice soužití s menšinami podle věku

Graf 60 – Zdroje informací o problematice soužití s menšinami podle pohlaví

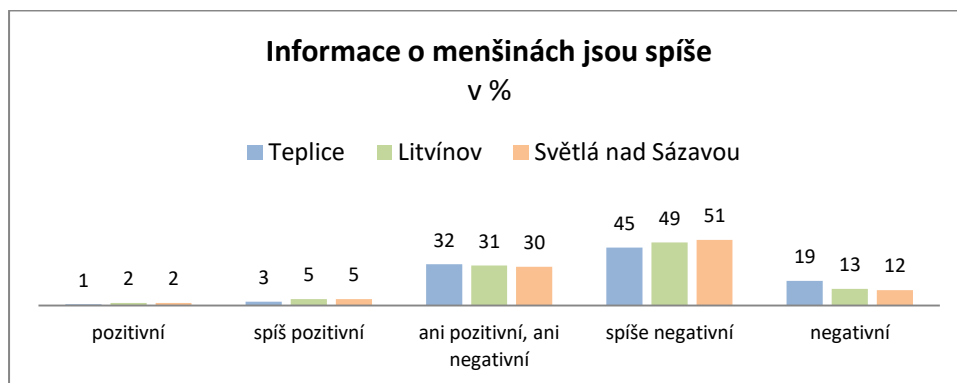
Poslední uzavřená výzkumná otázka (VO 11) souvisela s předešlou otázkou a týkala se hodnocení kvality získaných informací. Žáci odpovídali na otázku výběrem z pěti možností.

VO 11. Tyto informace jsou k menšinám:

- pozitivní,
- spíše pozitivní,
- ani pozitivní a ani negativní,
- spíše negativní,
- negativní.

48 % žáků si myslí, že získávané informace jsou vůči menšinám spíše negativní.

V následujícím grafu jsou znázorněny výsledky podle zkoumaných škol,

Graf 61 – Kvalita informací o problematice soužití s menšinami podle škol

Vyhodnocení osobních zkušeností a postojů žáků

Poslední otázka dotazníku byla dobrovolná, žáci mohli popsat svůj osobní postoj k cizincům, pozitivní nebo negativní zkušenosti s menšinou nebo cizinci. Téměř třetina respondentů (32% žáků ze všech škol) na tuto otázku neodpověděla vůbec nebo odpověděli „že je jim to jedno“.

Smišený postoj zaujalo 35 % žáků, kteří většinou odpovídali, „že jim cizinci nevadí, pokud se chovají slušně, jsou zaměstnaní a dodržují zákony“ a „že cizinci mají mít stejná práva a povinnosti jako ostatní“. Tito respondenti uváděli současně pozitivní i negativní zkušenosti s menšinami.

Dívka z Litvínova, 17 let

„Pokud se chovají slušně a dodržují naše zákony, snaží se najít práci a žít naším způsobem života, tak mi cizinci nevadí. Vnímám je pozitivně, pokud nedělají v naší republice problémy. S většinou cizinců nemám zatím špatné zkušenosti, s výjimkou Romů.“

Dívka z Teplic, 16 let

„Někteří jsou hodní, mám kamaráda Turka a kamarádku muslimku, a ti se chovají dobře. Když jsem v létě šla v Teplicích po Šanovském parku, tak se Arabové chovali hrozně a nerespektovali pravidla. Házeli odpadky na zem, křičeli, házeli petardy i na zvířata. Roztahovali se po celém parku.“

Chlapec z Ústí nad Labem, 18 let

„Jsem ochotný tolerovat vše, pokud to není proti zákonu nebo proti pravidlům slušného chování. Obavy mám z cizinců stejné jako z lidí, se kterými sdílím stejnou barvu kůže. Mám spoustu kamarádů z jiných zemí – Sýrie, Arábie, Španělska, velmi negativní zkušenosti mám s Romy. S ostatními jsem žádné problémy nikdy neměl.“

Chlapec ze Světlé nad Sázavou, 17 let

„Můžu tolerovat projevy jejich kultury nebo náboženství, pokud neobtěžují nebo nenarušují ostatní. Očekávám respekt od všech menšin a obávám se kultury, na kterou nejsme zvyklí. Osobně nemám žádné špatné zkušenosti s cizinci.“

Dívka ze Světlé nad Sázavou, 18 let

„Myslím, že mají právo na to, zůstat tady po dobu nezbytně nutnou a zkusit se sžít s naší kulturou. Mám obavy, že pokud tady zůstanou, tak nás časem ovládnou. Osobní zkušenosti s cizinci mám dobré (kromě Romů), kamarádím s Mongolem a Kazachstáncem.“

Negativní postoj a negativní zkušenosti popsalo 21 % respondentů, kteří uváděli „že pokud zde někdo chce žít, tak se musí přizpůsobit“, tyto respondenti popisovali pouze negativní zkušenosti s menšinami a cizinci.

Dívka z Teplic, 18 let

„Nejsem ochotná tolerovat nic, co dělají. Ohrožují nás, nadávají, vyhrožují, dělají nepořádek. Okrádají nás, stát a platí je z našich peněz. Myslím, že většina se brzy stane menšinou a normální lidé se budou bát vyjít z domu. Zkušenosti mám velmi špatné. Vloni v létě mě s přítelem napadli dva zfetovaní cikáni, ukradli nám mobilní telefony a příteli zlomili žebro. Policie nic nevyřešila.“

Chlapec z Teplic, 18 let

„Nemám příliš kladné postoje, protože pokud někdo nechce respektovat mě, tak proč bych měl respektovat já jeho. Svádí se to na rasismus, aby byli za oběti, ale ve skutečnosti jsme oběti my. Stát nechá bílého žít v chudobě a Romům dává vysoké dávky.“

Chlapec z Litvínova, 17 let

„Jakožto obyvatel města, kde je díky Romům vysoká kriminalita, jsem byl s rodiči několikrát okraden. Nebyli jsme napadeni fyzicky, ale ukradli nám auto a mamince kabelku, ve které měla kreditní kartu. Z karty vybílili 50 000. Neustále křičí a řvou, jsou agresivní a nadávají všem okolo.“

Dívka z Teplic, 16 let

„Mám negativní zkušenosti s Araby, jsou drzí a chovají se neslušně k ženám, jako k samozřejmosti. Také dělají nepořádek a neumí česky. Jestli tu chtějí žít, tak by se měli češtinu naučit.“

Chlapec ze Světlé nad Sázavou, 18 let

„Nejsem ochoten tolerovat výhody, které jsou poskytovány cizincům a menšinám. Stát se o ně stará víc než o většinu, a to není spravedlivé.“

Pozitivní postoj i pozitivní zkušenost má s menšinami 12 % respondentů popisujících kamarádství s příslušníky menšin.

Chlapec ze Světlé nad Sázavou, 16 let

„Zkušenosti mám pozitivní, protože jsem měl přítelkyni Romku a díky tomu vím, že ne všichni Romové jsou takoví, jako nám to ukazují v médiích.“

Chlapec z Teplic, 17 let

„Mám dobré zkušenosti s muslimy, mám mezi nimi kamarády, kteří jsou hodnější a slušnější, než spousta ostatních bílých.“

Dívka ze Světlé nad Sázavou, 16 let

„Moje osobní zkušenost je to, že někteří cizinci jsou hodní, a někteří i zlý, podle toho, jak se k nim chováte. Já osobně mám velmi pozitivní zkušenosti.“

Dívka z Teplic, 17 let

„Na brigádě jsem se setkala s Romem, který byl hodný, slušně mluvil a pracoval. Bydlel sám a penězi ještě přispíval své rodině, která ho podle mě využívala. Taky jsem potkala Araba, který nechápal ostatní uprchlíky, protože jsou nevděční. Je rád, že je tady. Proto si hrozně nerada dělám předsudky o lidech, až jsou odkudkoliv. Stojím si za tím, že každý může být dobrý, ale i jiný.“

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že třetina žáků nezaujímá žádný postoj k menšinám nebo cizincům a více než třetina má postoj smíšený, má dobré i špatné zkušenosti. Negativní postoj má 21 % žáků, který souvisí s negativními zkušenostmi s menšinou, pouze pozitivní zkušenosti uvádí 12 % žáků, kteří se kamarádí s cizincem nebo příslušníkem menšiny.

6 Projektová výuka multikulturní výchovy

V této části jsem se zaměřila na realizaci výuky multikulturní výchovy na Střední škole obchodu a služeb Teplice, kde jsem v souvislosti s dosaženými výsledky výzkumného šetření plánovala a zrealizovala ve spolupráci s dalšími pedagogy výtvarné multikulturní projekty.

Škola zajišťuje výuku multikulturní výchovy podle Rámcových vzdělávacích programů pro středoškolské obory vzdělání, rozpracovává výuku do Školních vzdělávacích programů, které obsahují prvky multikulturní výchovy, které se prolínají při výuce jednotlivých předmětů a v průřezovém tématu Občan v demokratické společnosti.

Realizace multikulturní výchovy probíhá klasickou cestou, kdy se do jednotlivých předmětů multikulturní výchova zařazuje podle charakteru učiva daného předmětu. Například v dějepise se učitel zaměří na utváření multikulturních hodnot na základě historických i současných příkladů, žáci se učí rozpoznávat jevy odporující základním hodnotovým principům evropské společnosti, které ohrožují lidskou důstojnost a tolerantnost. V zeměpise a estetické výchově se žáci seznamují s kulturou a tradicemi jiných států a uplatňováním pravidel kulturního soužití.

Další možností, která je na Střední škole obchodu a služeb Teplice preferována, je možnost realizace multikulturní výchovy v rámci výtvarných projektů. Tyto projekty jsou realizovány v prostředí, kde žáci mohou navazovat na příběh místa a dále pracovat výtvarnou cestou. Jedná se o tvorbu, která vychází z historických nebo současných událostí, které jsou žákům zprostředkovány návštěvou konkrétního místa a aplikací zážitku do života mladého člověka prostřednictvím umělecké tvorby. Projektová výuka je realizována především u oborů vzdělání grafický design, aranžér a šití oděvů, kde je multikulturní výchova implementována do odborných předmětů a odborného výcviku. V rámci této výuky jsem naplánovala, realizovala nebo pomáhala realizovat následující projekty, které byly začleněny do projektu Humanita.

Projekt Humanita tvůrčím způsobem pracuje s tématem válečných let 1939 až 1945, a to především s problematikou rasové nesnášenlivosti a s holocaustem. Nyní se tento projekt rozšířil i na současné multikulturní problémy, se zaměřením na fenomén uprchlictví a islámu. V tomto projektu probíhá výchova uměním, která umožňuje dítěti emočně prožít skutečnost a následně zpracovat konkrétní nebo abstraktní obsah ve vlastním výtvarném díle. Žáci tak přijmou prostřednictvím uměleckého prožitku a tvorby svoje kulturní postavení, uvědomují si sami sebe v celospolečenských souvislostech.⁹⁹

6.1 Projekt Lidice

Cílová skupina: studenti oboru vzdělání grafický design 1. až 4. ročník.

Cíl vzdělávacího programu: uvědomit se, jak ubližuje člověk člověku a jaké jsou odkazy lidické tragédie pro generace mladých lidí v současnosti.

Časová dotace: 4 dny.

Zařazení do vzdělávacích oblastí: Společenskovední vzdělávání a Odborné vzdělávání.

Zařazení do průřezových témat: Občan v demokratické společnosti.

Metody práce:

Exkurze - žáci navštívili muzeum, pietní území a také galerii současného a moderního umění, které byly vybudované na památku vypálené vesnice Lidice během 2. světové války.

Práce s příběhem - žáci shlédli dokumentární film o Lidicích, diskutovali o filmu s učiteli, vytvářeli výtvarné návrhy a studie na téma lidické tragédie, jejího odkazu pro budoucnost a vlastních pocitů, které v nich tato tragédie vzbudila.

Individuální a skupinová výtvarná aktivita – žáci podle vlastních návrhů a studií vytvářeli výtvarná díla, kresby, malby, koláže, sošky a modely.

---

⁹⁹ SLAVÍK, J. Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky – 1.díl. 2. ekonomické vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2011.

Obrázek 1 – Kresby a malby tuší žáků oboru vzdělání grafický design 2. ročník

Obrázek 2 – Textilní skulptury žáků oboru vzdělání grafický design 3. ročník

Obrázek 3 – Model lidického domu žáků oboru vzdělání grafický design 3. a 4. ročník

Prezentace prací a reflexe - výstava žakovských prací v Lidicích, hodnocení veřejností prostřednictvím pamětní knihy, hodnocení učitelem a sebehodnocení žáka, pro žáka i učitele je přínosem veřejná prezentace prací a reakce diváků.

6.2 Projekt Divadlo Tereziín

Cílová skupina: studenti oboru vzdělání grafický design 1. až 4. ročník, oboru vzdělání aranžér 1. a 2. ročník, oboru vzdělání šití oděvů 2. ročník

Cíl vzdělávacího programu: jak ubližuje člověk člověku a jaké jsou odkazy lidické tragédie pro dnešní generaci mladých lidí

Časová dotace: 10 dnů, průběžně v hodinách odborných předmětů a odborného výcviku

Zařazení do vzdělávacích oblastí: Společenskovední vzdělávání a Odborné vzdělávání

Zařazení do průřezových témat: Občan v demokratické společnosti

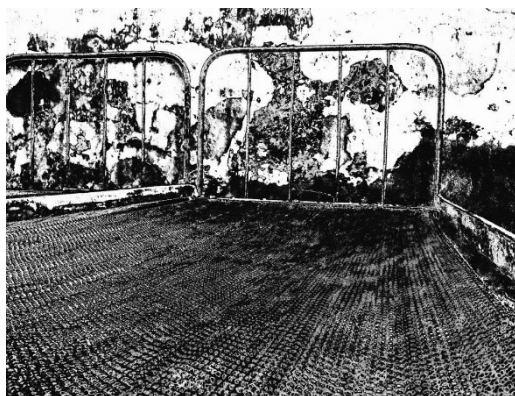
Metody práce:

Exkurze - žáci navštívili tereziínské muzeum, divadlo a archív, kde jim byly zpřístupněny originály původních návrhů scény a kostýmů pro tereziínské divadlo, v rámci fotografického workshopu

Práce s příběhem - žáci byli v prezentaci seznámeni s historií tereziínského divadla a s divadelní hrou Ester

Individuální a skupinová výtvarná aktivita – žáci podle vlastních návrhů a studií vytvářeli návrhy kostýmů pro divadelní hru v počítačových programech, tvořili kulisy a kostýmy pro divadelní hru ve skutečném měřítku

Prezentace prací a reflexe - výstava žákovských prací v prostorách tereziínského muzea a divadla, hodnocení veřejností prostřednictvím pamětní knihy, hodnocení práce učitelem a sebehodnocení žáka, přínosem je veřejná prezentace prací a reakce diváků, kterou žáci i učitelé mohou sdílet a následně s touto reakcí pracovat.

Obrázek 4 – Fotografie žáka oboru vzdělání grafický design 2. ročník

Obrázek 5 – Kostým Mordechaje od žáků oboru vzdělání šití oděvů a aranžér 2. ročník

Obrázek 6 – Kulisy pro divadelní hru Ester od žáků oboru vzdělání aranžér 1. ročník

6.3 Projekt Lety

Cílová skupina: studenti oboru vzdělání grafický design 2. ročník, oboru vzdělání aranžér 2. ročník

Cíl vzdělávacího programu: rasová nenávisť se nedá odůvodnit

Časová dotace: 5 dnů, průběžně v hodinách odborných předmětů a odborného výcviku

Zařazení do vzdělávacích oblastí: Společenskovědní vzdělávání a Odborné vzdělávání

Zařazení do průřezových témat: Občan v demokratické společnosti

Metody práce:

Exkurze - žáci navštívili muzeum a památník v Letech,

Práce s příběhem - žáci byli v prezentaci seznámeni s historií pracovního tábora v Letech

Individuální a skupinová výtvarná aktivita – žáci vytvářeli studie modelu tábora a prostorové modely tábora, skupina žáků vytvořila velký model pro památník v Letech

Prezentace prací a reflexe – trvalá výstava v prostorách památníku v Letech, hodnocení veřejností prostřednictvím pamětní knihy, hodnocení práce učitelem a sebehodnocení žáka, diskuse po veřejné prezentaci prací o přínosu práce.

Obrázek 7 – Model tábora vytvořený žáky oboru vzdělání grafický design 2. ročník

6.4 Projekt Uprchlíci

Cílová skupina: studenti oboru vzdělání grafický design 1. až 4 ročník.

Cíl vzdělávacího programu: rasová nenávisť se nedá odůvodnit, vzpomínky se nesmí ztratit.

Časová dotace: 5 dnů, průběžně v hodinách odborných předmětů.

Zařazení do vzdělávacích oblastí: Společenskovední vzdělávání a Odborné vzdělávání.

Zařazení do průřezových témat: Občan v demokratické společnosti.

Cílová skupina: studenti oboru vzdělání grafický design 1. až 4 ročník.

Cíl vzdělávacího programu: výtvarně ztvárnit prožité téma uprchlictví.

Časová dotace: 2 dny, průběžně v hodinách odborných předmětů.

Zařazení do vzdělávacích oblastí: Společenskovední vzdělávání a Odborné vzdělávání.

Zařazení do průřezových témat: Občan v demokratické společnosti.

Metody práce:

Exkurze – žáci se zúčastnili výstavy díla současného umělce Aj wej – weje, který byl v minulosti uprchlíkem a ve svém díle se v posledních letech zaměřuje na problematiku uprchlíků a obhajobu lidských práv migrantů.

Práce s příběhem – „Není žádná uprchlická krize, jen krize lidstva. Při současném přístupu k uprchlíkům ztrácíme své základní hodnoty.“ Aj wej-wej.¹⁰⁰

Individuální a skupinová a výtvarná aktivita – žáci vytvářeli návrhy a prostorové reliéfy na téma uprchlictví.

Prezentace prací a reflexe – prezentace prací, písemná a ústní obhajoba, hodnocení učitelem, spolužáky a následné sebehodnocení žáka.

---

¹⁰⁰ <http://www.ngprague.cz/exposition-detail/aj-wej-wej/>

Výtvarné práce a jejich obhajoby

Bez domova – Barbora (16. let)

Ve své práci na téma Uprchlíctví jsem se snažila zachytit jednak atmosféru a osobní dopad opuštění domova na člověka. Zaměřila jsem se na konkrétní pocity lidí, kteří musí nedobrovolně opustit domov a nikdy neví, kdy se budou moci vrátit. Vidí, jak někdo rozbíjí to, co společně s rodinou budovali, a neví, kam půjdou a co je čeká.

Scéna znázorňuje pouto k domovu, které je násilím roztrženo a smutek při jeho opuštění.

Ilustrace je vytvořena perokresbou, vystříhána a pomocí oboustranné lepicí pásky slepena v jednotlivých plánech do prostorového reliéfu.

Obrázek 8 – Prostorový reliéf nazvaný Bez domova, autor Barbora

Mapa není živá – Jana (17 let)

Má práce má poukázat na uprchlickou krizi v Sýrii. Vytvořila jsem mapu Sýrie, nad kterou jsem umístila v prostoru stíhačku, jako symbol války. Chtěla jsem poukázat na to, že války se vedou na mapách, které nejsou živé. Ti kteří na mapě plánují přesuny vojska a nálety nikdy nevidí živé lidi, které jejich bomby zabíjejí. Kolem mapy jsem umístila cizojazyčné nápisy – Zachraňte životy, abych upozornila, že kolem je mír a tam se mohou lidé schovat. Neměli bychom je vyhánět nebo je ponižovat, nikdy nevíme, kdy se takové neštěstí může stát nám.

Práce je prostorová ve třech plánech, slepená obostrannou páskou. Mapa je jemně kolorovaná, vše ostatní je perokresba.

Obrázek 9 – Prostorový reliéf nazvaný *Mapa není živá*, autor Jana

Kudy kam – Vojtěch (17 let)

Po návštěvě výstavy díla slavného umělce Aj wej-weje, kde mě zaujal obrovský člun, který převáží uprchlíky, jsem se rozhodl zpracovat příběh těchto uprchlíků. Představil jsem si, jak mě člun přiveze na vysněné místo, ale tam na čekají místo pomoci mříže. V Evropě mnoho států uprchlíky přijímá, ale mnoho dalších staví proti nim pomyslné mříže. Myslím si, že mnoho českých politiků na stavění těchto mříží staví i svou popularitu. Lidé u nás se uprchlíků bojí, ale v Teplicích žije mnoho arabských přestěhovalců a nedělají velké problémy.

Vytvořil jsem na toto téma trojrozměrný reliéf, znázorňující bezradné uprchlíky, hledající cestu do bezpečí. Vlastně hledají díru v mřížích.

Obrázek 10 – Prostorový reliéf nazvaný Kudy kam?, autor Vojtěch

Podáš mi ruku – Adéla (16 let)

Při prohlídce člunu s uprchlíky od Aj wej-weje, jsem si uvědomila, jak nebezpečný je útek po moři. Představila jsem si, jak někdo spadne do moře a člun se pro něj nemůže vrátit. Jak poslední co je z něj vidět je ruka, která čeká, že ji někdo zachytí. To asi potřebují všichni uprchlíci, podat jim ruku a zachránit je.

Pomocí trojrozměrného reliéfu, který znázorňuje moře a ruku, jsem chtěla zobrazit lidské zoufalství a potřebu pomoci.

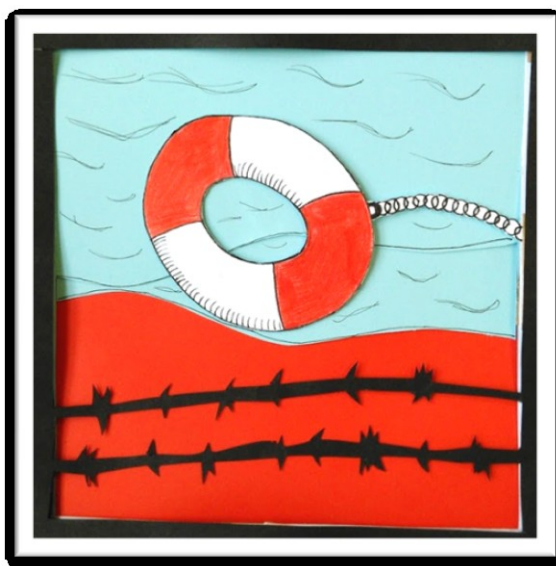
Obrázek 11 – Prostorový reliéf nazvaný Podáš mi ruku, autor Adéla

Dvojitá tvář – Tereza (17 let)

Na vytvoření práce, jsem hledala inspiraci nejen na výstavě, ale i prostřednictvím internetu. Zjistila jsem, že mnoho uprchlíků přijíždí do Evropy na malých člunech a lodích, které se často potápí. Proto jsem ve své práci znázornila rudé moře, zbarvené krví uprchlíků. Přidala jsem tam záchranný kruh, protože mnoho lidí chce uprchlíkům pomáhat a také jsem zobrazila drátěný plot, protože mnoho lidí pomáhat nechce a nechce uprchlíky pustit do své země.

Práce je trojrozměrný reliéf, který má znázornit dvojitou tvář, na jedné straně krutost lidstva a na druhé straně také pomoc a soucit.

Obrázek 12 – Prostorový reliéf nazvaný Dvojitá tvář, autor Tereza

Všechny práce žáků na téma Uprchlíctví měly pozitivní a racionální přístup k problematice uprchlictví. V pracích a v jejich obhajobách se projevila znalost problematiky uprchlictví. Práce vyjadřovali pocity žáků a jejich postoj k uprchlíkům, který byl většinou velmi empatický.

7 Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, jak jsou žáci středních škol tolerantní k etnickým menšinám, se kterými se setkávají a jak jsou ovlivněni faktory, formujícími jejich postoje. Zjištěné výsledky porovnávám mezi jednotlivými školami a s výsledky šetření postojů občanů ČR, které provedl Český sociologický úřad.

V teoretické části práce vysvětluji základní pojmy týkající se multikulturní společnosti a tolerance, problematiku kultury, multikulturalismu, etnik a etnicity, ras a rasismu, národů a nacionalismu, národnostních a etnických menšin, migrace, a také současné problémy multikulturalismu. Představuji jednotlivé menšiny, žijící na území České republiky a krátce je charakterizuji. Zabývám se také krátce problematikou integrace menšin a cizinců v České republice.

V praktické části práce představuji výzkum s vyhodnocením a ukázky projektů multikulturní výchovy na Střední škole obchodu a služeb, Teplice. V dotazníkovém šetření, ve kterém jsem zjišťovala znalosti žáků a míru tolerance žáků středních škol k etnickým menšinám, bylo zjištěno následující.

Ve znalostních otázkách jsem zkoumala znalost pojmů souvisejících s problematikou multikultury. Nejtěžší se jevila otázka týkající se asimilace, kde žáci odpověděli správně z 33 %. Celková úroveň znalostí multikulturních pojmů je velmi dobrá, v průměru správně pojmy definovalo 71 % žáků, nejlépe 18 letí žáci s 91 % úspěšnosti.

V otázkách týkajících se postojů jsem zjišťovala míru sympatií k jednotlivým národnostním a etnickým menšinám. Ve všech šetřených školách se žákům příslušníci menšin jeví sympatičtější než občanům České republiky. Pouze žáci z Litvínova, kde žije velká romská komunita, hodnotí Romy hůř, než občané České republiky. Z toho vyplývá, že žáci středních škol jsou tolerantní k menšinám, ale

jejich hodnocení závisí na kontaktu a osobní zkušenosti s danou menšinou. Tyto osobní zkušenosti s menšinou nebo cizinci hodnocení zhoršují.

V otázce přijímání uprchlíků jsou žáci středních škol tolerantnější než občané České republiky. To, že Česká republika nemá přijímat uprchlíky, si myslí 62 % občanů ČR, ale jen 31 % žáků ze střední školy ve Světlé nad Sázavou. U většiny žáků převládá postoj, že bychom měli uprchlíky přijmout na dobu trvání válečného konfliktu, přestože si 35 % myslí, že jsou hrozbou pro bezpečnost ČR. Cizince za souseda, by chtěla pouze 3 % žáků.

Postoje české veřejnosti k cizincům jsou negativnější než postoje žáků středních škol k cizincům. Z výsledků šetření vyplývá, že názory studentů na otázky spojené s cizinci a riziky šíření nemocí, růstu kriminality, zvýšení nezaměstnanosti, jsou tolerantnější. S názorem, že cizinci ohrožují náš způsob života, souhlasí 26 % občanů ČR a jen 11 % souhlasu žáků ze střední školy v Litvínově.

Při zjišťování faktorů ovlivňujících názory žáků jsem zjistila, že většinu informací o problematice soužití s menšinami získávají z internetu prostřednictvím sociálních sítí. Dalším významným zdrojem informací je pro žáky televize. Nejméně informací získávají z vyučování. Téměř 48 % žáků považuje tyto informace za spíše negativní a 15 % žáků za negativní, ale přesto v předešlých výsledcích jsou jejich postoje vůči menšinám a cizincům pozitivní. To, že nejméně informací získávají žáci z vyučování, je alarmující. Podle mého názoru, by se této problematice mělo ve školách věnovat více času.

V otevřené otázce, ve které jsem zjišťovala jaké osobní postoje a zkušenosti mají žáci s menšinami a cizinci, jsem zjistila, že třetina nezaujímá žádný postoj a více než třetina má postoj smíšený. Žáci se smíšeným postojem popisují pozitivní i negativní zkušenosti, pouze negativní zkušenosti má 21 % žáků a pouze pozitivní zkušenosti 12 % žáků.

V poslední části práce představuji několik multikulturních projektů, které proběhly v rámci výuky multikulturní výchovy na Střední škole obchodu a služeb

v Teplicích. Poslední z projektů na téma Uprchlíci je multikulturní aktivitou, kterou jsem v rámci diplomové práce naplánovala a realizovala. Prostřednictvím výchovy uměním žáci pochopili problematiku uprchlictví, postoje vyjádřili ve výtvarné práci a v její obhajobě a hodnocení.

Závěrem chci dodat, že tato diplomová práce se může stát podkladem pro další výzkum v oblasti postojů a tolerance středoškolské mládeže k menšinám a cizincům. Také může sloužit jako inspirace pro realizaci výchovy uměním v oblasti multikulturní výchovy, jako návod k realizaci podobných multikulturních projektů.

8 Seznam použitých informačních zdrojů

Seznam literatury

- AMORT, Č., Dějiny československo-bulharských vztahů. Praha: Academia, 1980.
- BARŠA, P. Hodina impéria: zdroje současné zahraniční politiky USA. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3114-X.
- BARŠA, P. Krize v multikulturalismu: multikulturalismus v krizi: kolektivní monografie. Ústí nad Orlicí: Oftis ve spolupráci s katedrou kulturních a náboženských studií Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2012. ISBN 978-80-7405-188-3.
- BARŠOVÁ, A., BARŠA P. Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.
- ERIKSEN, T. H. Antropologie multikulturních společností, 1. vyd. Praha: Triton Praha, 2007, ISBN 978-80-7254-925-2.
- FRASER, M. Cikáni. Praha: Lidové noviny, 1998. Dějiny národů. ISBN 80-7106-212-X.
- GABAL, I. Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.
- GEERTZ, C. Interpretace kultur: vybrané eseje. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-89-3.
- HEYWOOD, A. Politické ideologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Alex Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-137-3.
- HORVÁTHOVÁ, J., BURYÁNEK, J. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty. Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-614-1.

- HORVÁTHOVÁ, J., BURYÁNEK, J., ed. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Praha: Lidové noviny, c2002. ISBN 80-7106-614-1.
- HUBINGER, V., POLIŠENSKÝ J., HONZÁK F. Národy celého světa. Praha: Mladá fronta, 1985. Malé encyklopedie (Mladá fronta).
- HUNTINGTON, S. P. Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu. V Praze: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.
- CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- JANČÁŘ, J. Malý etnologický slovník. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011. ISBN 978-80-87261-70-5.
- JERÁBEK, R. Moravští Charváti: dějiny a lidová kultura : (antologie). Brno: Ústav evropské etnologie Masarykovy univerzity, 1991.
- MIKOVÁ, M. Příprava budoucího učitele pro práci s dětmi z národnostních menšin. Gulová, L., Štěpařová, E., (ed.), In d.c.
- PETRÁŠ, R. Menšiny a právo v České republice. 1.vyd., Praha: Auditorium, 2009. s. 95. ISBN 978-80-87284-00-1.
- PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.
- PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: teorie, praxe, výzkum. 1. vyd. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.
- PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 24. ISBN 80-7178-772-8.
- REJMAN, L. Slovník cizích slov. 2., dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

SARTORI, G. Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011. PNK. ISBN 978-80-7363-380-6.

SEDLÁČKOVÁ, J. Diagnostické metody ve vyučování matematice. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993. ISBN 80-7067-261-7.

SLAVÍK, J. Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky – 1.díl. 2. ekonomické vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2011.

SMETANA, V. České země v evropských dějinách. 1.vyd. Praha a Litomyšl, 2006. s. 159-162. ISBN 80-7185-794-7.

ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu, [multikulturní výchova v praxi]., Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008, 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠVINGALOVÁ, D., Úvod do multikulturní výchovy. Liberec: Liberecké romské sdružení, 2007. ISBN 978-80-903953-0-5.

TAMBIAH, S. Culture, thought, and social action: an anthropological perspective. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1985. ISBN 0674179692.

TAYLOR, Ch., GUTMANN, A. Multikulturalismus: zkoumání politiky uznání. Praha: Filosofia, 2001. Filosofie a sociální vědy. ISBN 80-7007-161-3.

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

WILLIAMS, B., HAWTHORN, G. Na počátku byl čin: realismus a moralismus v politické diskusi. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-80-87378-85-4.

WILLIAMS, B., HAWTHORN, G. Na počátku byl čin: realismus a moralismus v politické diskusi. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-80-87378-85-4.

Internetové zdroje

BLAŽEJOVSKÁ, M. Praktické problémy s integrací v České republice. Brno, 2012. Dostupné z

https://www.researchgate.net/publication/275574998_Prakticke_problemy_s_integraci_v_Ceske_republice

http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/945207

<http://migration4media.net/odkazy/neziskove-organizace-cr/>

<http://romove.radio.cz/cz/clanek>

<http://www.romea.cz/cz/zpravy/svetova-banka-integrace-romu-je-ekonomicky-vyhodna>

<http://www.statistikaamy.cz/2016/02/vyvoj-poctu-cizincu-v-cr>

<http://www.zemepis.com/staty.php>

https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu

<https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

<https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci-v-cr-2009>

<https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61>.

https://www.czso.cz/csu/czso/souhrnna_data_o_ceske_republice

<https://www.lidovky.cz/cameron-se-pridal-k-merkelove-multikulturalismus-podle-nej-selhal>

<https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/224963-multikulturalismus-pohrbil-uz-i-sarkozy>

<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/beloruska-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/bulharska-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/chorvatska-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/madarska-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/nemecka-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/polska-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/recka-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/romska-narodnostni-menšina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/rusinska-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/ruska-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/ukrajinska-narodnostni-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/vietnamska-mensina>

<https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

KANTOROVÁ, K. Arabové v Teplicích. Česko-arabské interakce z perspektivy českých mluvčích. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/101956>

KARRAMOVA, Z. Je česká společnost multikulturní? Dostupné z <http://www.e-polis.cz/clanek/je-ceska-spolecnost-multikulturni.html>

NĚMEČKOVÁ I. *My a ti druzí*. [CDROM]. Praha, Multikulturní centrum Praha, 2003. Dostupné z <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:c987c270-4155-11e3-ad8c-005056827e52?page=uuid:1baedb00-4eb8-11e3-98d6-001018b5eb5c>

Postoje české veřejnosti k cizincům dlouhodobě žijícím v ČR – září 2016. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

Postoje české veřejnosti k přijímání uprchlíků, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, ze září 2016. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

Postoje české veřejnosti k přijímání uprchlíků, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, ze září 2016. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

VALEŠ, F., DIZDAREVIČ, S. Rasismus a diskriminace v České republice. 2010-2011, ENAR Stínová zpráva. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/cesky-helsinsky-vybor-rasismus-a-diskriminace-v-ceske-republice>

Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2017. Dostupné z <http://www.cvvm.soc.cas.cz>

Zákon č. 273/2001 Sb. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. §2. odst.1. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

9 Seznam příloh

Dotazník

Studentky a studenti,

chtěla bych vás požádat o věnování několika minut Vašeho času k vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník se týká problematiky tolerance v multikulturní společnosti, je zcela anonymní a jeho výsledky budou využity při zpracování diplomové práce na Karlově univerzitě. Věřím, že dotazník vyplníte objektivně a velmi Vám za to děkuji.

1. Pohlaví, věk (zaškrtni a vypiš) _____

- muž
- žena

2. Škola

---

3. Co je cílem multikulturní společnosti?

- sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ, rasu či přesvědčení, a to tak, že se pokud možno přizpůsobí kultuře většinové společnosti
- sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ, rasu či přesvědčení, a to tak, že si pokud možno zachovají své kulturní odlišnosti

4. Co je xenofobie?

- strach z cizinců a z neznámého
- teorie o nadřazenosti jedné rasy
- nenávisť ke všem menšinám

5. Splynutí minority s obyvatelstvem majority, když původní kultura minority úplně mizí a vlastní jazyk není používán, je?

- integrace
- inkluze
- asimilace

6. Toleranci nejlépe charakterizuje slovo?

- odpouštění
- snášlivost
- trpělivost

7. Označ svůj vztah (sympatie či nesympatie) k národnostním a etnickým menšinám.

(1 – velmi sympatičtí , 2 – spíše sympatičtí, 3 – ani sympatičtí ani nesympatičtí, 4 – spíše nesympatičtí, 5 – velmi nesympatičtí)

- Slováci _____
- Němci _____
- Vietnamci _____
- Bulhaři _____
- Arabové _____
- Rusové _____
- Ukrajinci _____
- Romové _____
- Židé _____

8. Měla by Česká republika přijímat uprchlíky ze zemí postižených válkou?

- ano, přijmout a nechat je usadit
- ano, přijmout pouze po dobu trvání válečného konfliktu
- ne, neměli bychom je přijímat
- nevím

9. Je nebo není podle Vašeho názoru uprchlická krize hrozbou pro bezpečnost České republiky?

- ano
- spíše ano
- ani ano, ani ne
- spíše ne,
- ne

10. Chtěl bys mít za souseda cizince?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

11. S tvrzením, že cizinci dlouhodobě žijící v ČR:

(1 – souhlasíš, 2 – spíše souhlasíš, 3 – ani souhlasíš a ani nesouhlasíš, 4 – spíše nesouhlasíš, 5- rozhodně nesouhlasíš, 6 – nevíš)

- znamenají zdravotní riziko, šíří nemoci _____
- jsou příčinou nárůstu kriminality _____
- jsou příčinou nezaměstnanosti _____
- ohrožují náš způsob života _____
- obohacují naši vlastní kulturu _____
- přispívají k řešení problému stárnoucí populace _____
- přispívají k rozvoji hospodářství _____

12. Informace o problematice soužití s menšinami a cizinci získáváš?

(1 – nejvíce a 7 – nejméně)

- z tisku _____
- z televize _____
- z vyučování _____
- ze sociálních sítí _____
- od rodiny _____
- od kamarádů _____
- ze školy _____

13. Tyto informace jsou k menšinám?

- pozitivní
- spíše pozitivní
- ani pozitivní, ani negativní
- spíše negativní
- negativní

14. Jaké máš osobní zkušenosti pozitivní i negativní se soužitím s menšinou nebo cizinci? _____

Seznam grafů

- Graf 1 – Správné odpovědi na VO 1 podle zkoumaných škol
- Graf 2 - Správné odpovědi na VO 1 podle pohlaví a v průměru
- Graf 3 – Správné odpovědi na VO 1 podle věku
- Graf 4 - Správné odpovědi na otázku VO 2 podle zkoumaných škol
- Graf 5 – Správné odpovědi na otázku VO 2 podle pohlaví a v průměru
- Graf 6 – Správné odpovědi na VO 2 podle věku
- Graf 7 - Správné odpovědi na otázku VO 3 podle zkoumaných škol
- Graf 8 – Správné odpovědi na VO 3 podle pohlaví a průměru
- Graf 9 – Správné odpovědi na VO 3 podle věku
- Graf 10 - Správné odpovědi na otázku VO 4 podle zkoumaných škol
- Graf 11 – Správné odpovědi na VO 4 podle pohlaví a průměru
- Graf 12 – Správné odpovědi na VO 4 podle věku
- Graf 13 – Porovnání znalostí žáků podle zkoumaných škol
- Graf 14 – Porovnání znalostí žáků podle věku
- Graf 15 – Porovnání znalostí žáků podle pohlaví a v průměru
- Graf 16 - Srovnání hodnocení Arabů ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 17 – Srovnání hodnocení Romů ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 18 – Srovnání hodnocení Vietnamců ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 19 - Srovnání hodnocení Slováků ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 20 - Srovnání hodnocení Ukrajinců ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 21 - Srovnání hodnocení Romů v jednotlivých věkových skupinách
- Graf 22 – Srovnání hodnocení Arabů v jednotlivých věkových skupinách
- Graf 23 – Srovnání hodnocení Vietnamců v jednotlivých věkových skupinách
- Graf 24 – Srovnání hodnocení jednotlivých národností podle pohlaví

- Graf 25 – Postoj žáků „ano, přijmout a nechat usadit“ ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 26 - Postoj žáků „ano, pouze po dobu trvání válečného konfliktu“ ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 27 - Postoj žáků „ne, neměli bychom je přijímat“ ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 28 - Postoje žáků podle věku k otázce přijetí či nepřijetí uprchlíků
- Graf 29 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce přijetí či nepřijetí uprchlíků
- Graf 30 - Postoje žáků k otázce přijetí či nepřijetí uprchlíků – celkový souhrn
- Graf 31 - Postoje žáků k otázce uprchlíků a bezpečnosti ČR ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 32 - Postoje žáků podle věku k otázce uprchlíků a bezpečnosti ČR
- Graf 33 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce uprchlíků a bezpečnosti ČR
- Graf 34 - Postoje žáků podle jednotlivých škol k otázce sousedství s cizincem
- Graf 35 - Postoje žáků podle věku k otázce sousedství s cizincem
- Graf 36 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce sousedství s cizincem
- Graf 37 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce spojení cizinců se zdravotním rizikem a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 38 - Postoje žáků podle věku k otázce spojení cizinců se zdravotním rizikem
- Graf 39 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce spojení cizinců se zdravotním rizikem
- Graf 40 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce spojení cizinců s růstem kriminality a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 41 - Postoje žáků podle věku k otázce spojení cizinců s růstem kriminality
- Graf 42 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce spojení cizinců s růstem kriminality
- Graf 43 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce spojení cizinců s mírou nezaměstnanosti a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 44 - Postoje žáků podle věku k otázce spojení cizinců s mírou nezaměstnanosti
- Graf 45 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce spojení cizinců s mírou nezaměstnanosti

- Graf 46 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce spojení cizinců a ohrožení způsobu života a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 47 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce spojení cizinců a ohrožení způsobu života
- Graf 48 - Postoje žáků podle věku k otázce spojení cizinců a ohrožení způsobu života
- Graf 49 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k otázce, zda cizinci obohacují naši kulturu a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 50 - Postoje žáků podle pohlaví k otázce, zda cizinci obohacují naši kulturu
- Graf 51 - Postoje žáků podle věku k otázce zda cizinci obohacují naši kulturu
- Graf 52 - Postoje žáků podle zkoumaných škol k tvrzení, že cizinci přispívají k řešení problému stárnoucí populace a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 53 - Postoje žáků podle pohlaví k tvrzení, že cizinci přispívají k řešení problému stárnoucí populace
- Graf 54 - Postoje žáků podle věku k tvrzení, že cizinci přispívají k řešení problému stárnoucí populace
- Graf 55 - Postoje žáků podle škol k tvrzení, že cizinci přispívají k rozvoji hospodářství a jejich srovnání s oficiálním výzkumem
- Graf 56 - Postoje žáků podle pohlaví k tvrzení, že cizinci přispívají k rozvoji hospodářství
- Graf 57 - Postoje žáků podle věku k tvrzení, že cizinci přispívají k rozvoji hospodářství
- Graf 58 - Zdroje informací o problematice soužití s menšinami podle zkoumaných škol
- Graf 59 - Zdroje informací o problematice soužití s menšinami podle věku
- Graf 60 - Zdroje informací o problematice soužití s menšinami podle pohlaví
- Graf 61 - Kvalita informací o problematice soužití s menšinami podle škol

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Počet cizinců v ČR podle typu pobytu v tisících

Tabulka 2 – Vývoj národnostního složení obyvatel České republiky v letech 1921 – 2011 ze zdroje Českého statistického úřadu (v %)

Tabulka 3 – Přehled respondentů podle jednotlivých škol

Tabulka 4 – Průměrné hodnocení sympatií ve zkoumaných školách a jejich srovnání s oficiálním výzkumem

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Kresby a malby tuší žáků oboru vzdělání grafický design 2. ročník

Obrázek 2 – Textilní skulptury žáků oboru vzdělání grafický design 3. ročník

Obrázek 3 – Model lidického domu žáků oboru vzdělání grafický design 3. a 4. ročník

Obrázek 4 – Fotografie žáka oboru vzdělání grafický design 2. ročník

Obrázek 5 – Kostým Mordechaje od žáků oboru vzdělání šití oděvu a aranžér 2. ročník

Obrázek 6 – Kulisy pro divadelní hru Ester od žáků oboru vzdělání aranžér 1. ročník

Obrázek 7 – Model tábora vytvořený žáky oboru vzdělání grafický design 2. ročník

Obrázek 8 – Prostorový reliéf nazvaný Bez domova, autor Barbora

Obrázek 9 – Prostorový reliéf nazvaný Mapa není živá, autor Jana

Obrázek 10 – Prostorový reliéf nazvaný Kudy kam?, autor Vojtěch

Obrázek 11 – Prostorový reliéf nazvaný Podáš mi ruku, autor Adéla

Obrázek 12 – Prostorový reliéf nazvaný Dvojitá tvář, autor Tereza